

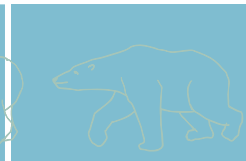
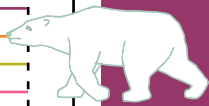
Hva er historien?

ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT

Bilder og gjenstander

AKTIV LÆRING - VERKTØYKASSE # 5

Hva er historien?

ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT

Bilder og gjenstander

VERKTØYKASSE #5 FOR AKTIV LÆRING

Utgitt første gang i 2014 av PERL - Partnership for Education and Research about Responsible Living
Høgskolen i Hedmark
www.livingresponsibly.org

ISBN 978-82-7671-922-2

Med støtte fra Erasmus-programmets akademiske nettverk i Den Europeiske Union.
Prosjektet er blitt gjennomført med støtte fra Europakommisjonen. Publikasjonens innhold avspeiler ikke nødvendigvis kommisjonens standpunkter og innebærer heller ikke noe ansvar for kommisjonen.

Dette materialet er delvis finansiert av Det irske utdannings- og vitenskapsdepartementet som en del av departementets bidrag til FNs tiår for utdanning og bærekraftig utvikling 2005-14.

OPPHAVSRETTEN © 2014 LIGGER HOS FORFATTERNE.

Forfattere:

Miriam O'DONOGHUE, Curriculum Development Unit (CDVEC), IRLAND
Gregor TORKAR, Institution EGEA & Faculty of Education University of Ljubljana, SLOVENIA
Helen MAGUIRE, Home Economics Department, St Angela's College, Sligo, IRLAND
Victoria W. THORESEN, Hedmark University College, Hamar, NORGE
Nuno MELO, Lisbon Higher School of Education, PORTUGAL
Lenka MUZICKOVA, Generation Europe, o. s., TSJEKKIA

Design og layout:

Veronika HROZINKOVA

Bilder:

Se side 59 for opphavsrett.

Takk til PERLs gruppemedlemmer:

Miriam O'DONOGHUE
Gregor TORKAR
Helen MAGUIRE
Victoria W. THORESEN
Nuno MELO
Lenka MUZICKOVA
Vija DISLERA
Irena ZALIENSKIENE

Støttet av:

INNHold

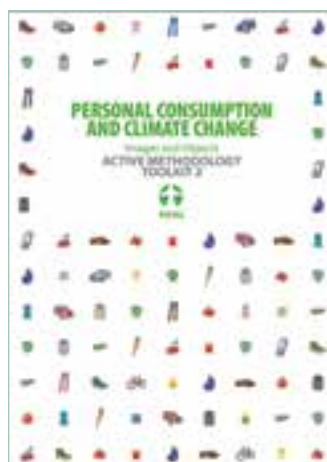
	SIDE
Innledning	4
FNs tusenårsmål	6
Historiefortelling som aktiv læring	7
AKTIVITET 1: Fortell meg din historie, og jeg skal fortelle deg min.	10
Tekstkort for ansvarlig og bærekraftig levesett	11
AKTIVITET 2: Meningen med historien	12
Sensoriske aktivetskort	13
AKTIVITET 3: En hverdagsting forteller	14
AKTIVITET 4: Hvem tilhører historien?	17
AKTIVITET 5: Fortellinger på tvers av grenser	18
FNs TUSENÅRSMÅL: Symbolkort	19
FNs TUSENÅRSMÅL: Assosiasjonskort	20
AKTIVITET 6: Førstesideoppslag	23
AKTIVITET 7: Hva er din rolle?	24
Rollekort	25
Vurdering av fortellinger	26
Bildebank	28
Kilder	59

Partnership for Education and Research about Responsible Living

Partnership for Education and Research about Responsible Living (PERL) er et nettverk som hjelper enkeltmennesker og samfunn med å revurdere og reorientere valgene de tar og måten de lever sine liv på slik at de kan:

- begrense negative virkninger av egne handlinger for seg selv, for medmennesker og for miljøet
- sikre mer rettferdig fordeling av ressurser og
- fremme bærekraft

Verktøykassene for aktiv læring

PERL har utviklet en serie med «verktøykasser» der man kan finne bilder og gjenstander som fremmer aktiv læring og stimulerer elevenes evne til å stille spørsmål om hvordan de tenker, hvilke verdier de har og hvilke valg de tar ut ifra tanken om et ansvarlig og bærekraftig levesett.

Emnet for denne verktøykassen: «Hva er historien?»

Dette er den femte verktøykassen i serien med aktive læringsverktøykasser utviklet av PERL. Verktøykassen fokuserer på historiefortelling som en viktig læringsstrategi for å kunne utforske temaer knyttet til ansvarlig levesett og bærekraftig utvikling. Verktøykassen inneholder bakgrunnsinformasjon for læring om ansvarlige og bærekraftige levesett, FNs tusenårsmål og historiefortelling som aktiv læringsmetodikk. Bakgrunnsinformasjonen er ment å støtte opp under elevsentrerte aktiviteter i verktøykassen. Gjennom å knytte informasjon om FNs tusenårsmål med en relatert aktivitet, kan man sammen med elevene utforske ansvarlige og bærekraftige levesett i bredere, global kontekst.

Hvordan ta i bruk verktøykassen?

Hver aktivitet i verktøykassen kan brukes som frittstående pedagogisk tilnærming med spesielt tilpassede læringsmål. Det instrueres om nødvendige rekvisita, forberedelse, gjennomføring i klasserommet, forslag til refleksjon og vurderingsmetoder av aktiviteten og læringsutbyttet. Verktøykassen inneholder også en bildebank og utarbeidede oppgaveark og ressurser som kan brukes i klasserommet for å støtte opp under aktivitetene. For noen av dem kan det være nødvendig at deltakerne har en viss forkunnskap om ansvarlige og bærekraftige levesett og FNs tusenårsmål. Forslag til emner og temaer som utgangspunkt for lærere finnes i hele verktøykassen. Aktivitetene kan også enkelt tilpasses bestemte fag og fagområder.

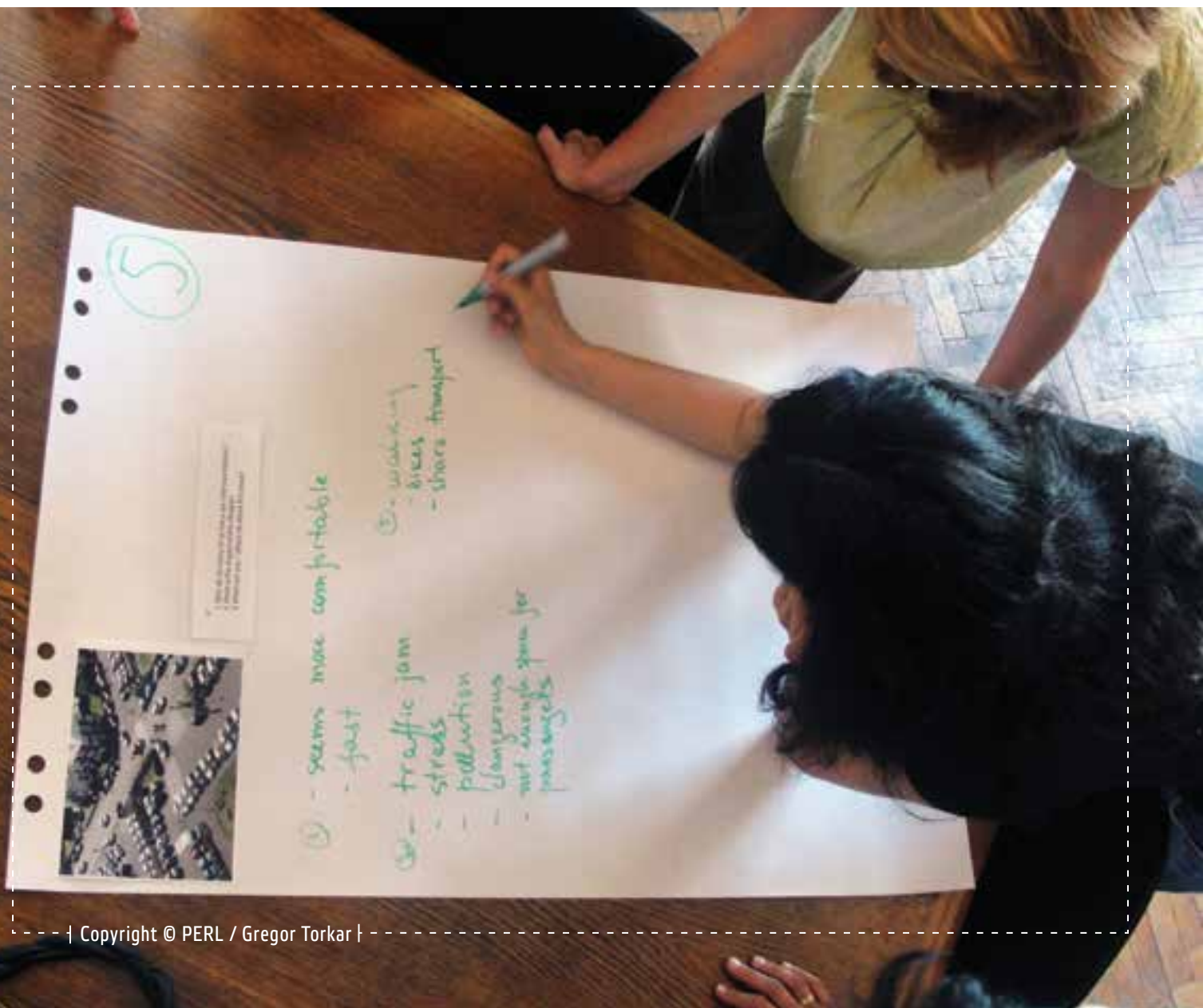
Aktivitetene varierer med tanke på kompleksitet og utfordring. I planleggingsfasen valgte forfatterne å ta med noen metoder for å støtte opp under leseferdigheter, tallforståelse, inkluderende læringsmiljø og vurdering for læring. For hver aktivitet bør man reflektere over og vurdere ut ifra de gitte læringsmålene for aktiviteten.

Opplæring i ansvarlige og bærekraftige levesett

Utdanning er en vesentlig katalysator for menneskelig utvikling. Målet med utdanning for bærekraftig utvikling er å sette enkeltmennesker og samfunn i stand til å aktivt delta i å forme et økologisk bærekraftig, økonomisk effektivt og sosialt rettferdig miljø, og samtidig være bevisst på sammenhengen mellom lokale og globale dimensjoner. Et viktig element i utdanning for bærekraftig utvikling er opplæringen i bærekraftige levesett.

Tanken om ansvarlig levesett bør få som konsekvens at man legger om på nåværende prioriteringer, at man omdefinerer menneskelige relasjoner, og at man endrer samfunns måter å håndtere gjeldende økonomiske, sosiale og økologiske utfordringer på. Nødvendig er det også å forsterke dialogen mellom forskningsmiljø og samfunnet ellers. Siktemålet er dels på mulighetene for å anvende kunnskap samvittighetsfullt for å bedre egen livskvalitet uten å svekke andres, men dels er siktemålet på det å være proaktiv i prosessen med å bedre andres livskvalitet. For å utvikle ansvarlighet er verdsettelse av forskjellige synspunkter og levesett, en bevissthet om andres behov og en kritisk analyse av hva som er den beste ressursbruken grunnleggende viktig for å kunne lykkes.

Fokuset for denne verktøykassen er læring for ansvarlig og bærekraftig levesett. I den forbindelse er det viktig å ta med FNs tusenårsmål som vurderer omfanget av bærekraftig levesett og setter krav om å redusere forskjeller mellom populasjoner slik at det blir en mer rettferdig fordeling og bruk av verdens ressurser.

FNs TUSENÅRSMÅL

FNs tusenårsmål består av åtte internasjonale utviklingsmål som ble opprettet på FNs toppmøte om tusenårsmålene i år 2000. Alle 189 medlemsland i FN, samt 23 internasjonale organer forpliktet seg til å bidra for å nå tusenårsmålene innen 2015. Fremskritt innen utdanning kan spille en helt avgjørende rolle i å nå de åtte tusenårsmålene.

«Gjennom fremskyndet handling kan verden nå FNs tusenårsmål og drive frem et ambisiøst og inspirerende rammeverk for utvikling i tiden etter 2015. Tiden har kommet for å trappe opp vår innsats for å bygge en mer rettferdig, trygg og bærekraftig fremtid for oss alle.»

Ban Ki-moon, FNs generalsekretær
FNs rapport om tusenårsmålene (2013)

FN fortsetter det samordnede arbeidet med regjeringer, sivilsamfunn og andre partnere for å bygge videre på tusenårsmålssatsingen og for å få til en ambisiøs, men samtidig realistisk, utviklingsagenda for tiden etter 2015.

HISTORIEFORTELLING SOM AKTIV LÆRING

Hvordan historiefortelling støtter læring?

Å skape historiefortellinger er en underholdende og instruktiv måte å lære på og kan brukes med elever og studenter i alle aldre for å utforske ideer, holdninger og atferd knyttet til bærekraft. Særlig kan historiefortellinger anvendes for å skape et sosialt læringsmiljø, der samarbeid, refleksjon og sosial samhørighet verdsettes som nødvendige ingredienser for hvordan vi tenker på nytt om felles fremtid og formålet med ansvarlige og bærekraftige beslutninger i hverdagen. Historiefortellinger kan dessuten bidra til å skape kunnskap om tradisjonelle forhold, og kan brukes som metode for å forstå og utforske andre typer kunnskap (Gough & Sharpley, 2005).

Historiefortelling handler om å gjøre hendelser om til ord ved å fortelle om dem i et gitt perspektiv. Fortellingene kan suppleres med bilder og andre mediale uttrykksmåter. Bilder og gjenstander er ofte nyttige utgangspunkt for å lage historiefortellinger. De bidrar til å stimulere til, fremme og fremkalle debatt. Historiefortelling har et vidt spekter av sjangre, som for eksempel eventyr og legender. Etter hvert har begrepet utvidet seg til å inkludere det å gjengi historie, personlige fortellinger, politiske kommentarer og utvikling av kulturelle normer. Det er også mye brukt til å ta opp pedagogiske problemstillinger (Birch & Heckler, 1996).

Fortellinger kan bidra til å skape sammenheng

I de siste tiårene har det vært gjort en rekke forsøk på å få frem kollektive fortellinger som kan lære barn om fortiden, nåtiden og fremtiden (Grumet, 1981). Den økologiske krisen krever at vi på nytt gjennomtenker forholdet mellom menneskeheten og naturen, mellom den indre verden bestående av myter, spiritualitet og fantasi, og den ytre og empiriske verden der vitenskapen, og politikken kommer til utfoldelse. Dagens vitenskap sliter med å få frem kompleksiteten i miljøspørsmål og med å fremme bærekraft. Dette fordrer en ny måte å tenke på. Nanson (2005) ser potensialet i økologisk historiefortelling og hvordan det kan bygge bro og bringe mennesker nærmere på et følelsesmessig nivå.

Hovedforskjellen mellom historier og andre former for narrativer er at historier leder følelser mot innholdet og fører til følelsesmessig respons. Det er dette, sammen med fortellingenes former og formler, som gjør de mer attraktive, lettere å huske og mer smittende for elever enn andre former for rapportering og registrering (Egan, 2005). «Historier utvider fantasien til å se verden fra andre perspektiver. Når du hører en annens fortelling, blir din evne til å vise sympati aktivert og du erkjenner at den andre personen er et bevisst vesen som er i stand til å kjenne sorg og glede» (Nanson, 2005, 34). Historiefortellinger kan bidra til å gjøre læringsferinger om ansvarlige og bærekraftige leveste mer interessante, engasjerende og meningsfulle.

Hvordan lage en historie gjennom bruk av bilder

TRINN 1

FINN HVA SOM ER VIKTIG MED BILDET

HVEM tok dette bildet og hvorfor tok de det på den måten?
Hvem er avbildet?

HVA vises på bildet? Hvordan påvirker bildet følelsene?
Hvilken påvirkning har bildet på din holdning til temaet?

HVOR ble bildet tatt?

NÅR ble bildet tatt? Årstid? Tid på døgnet?

HVORFOR er bildet viktig i forhold til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett?

GRANSKE BILDET

REFLEKTERE OG VURDERE

LAGE EN FORTELLING

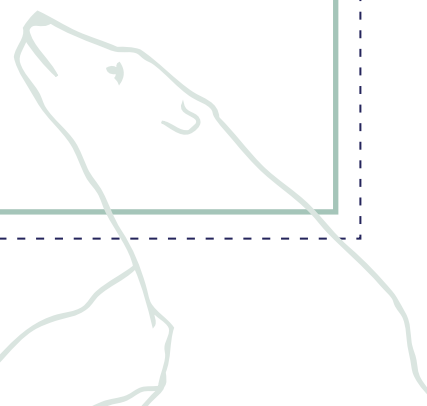
DEL FORTELLINGENE

TRINN 2

GJENGI INNHOLDET SOM EN FORTELLING

LAG en fortelling som kan knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett ved å bruke informasjonen i trinn 1.

BYGG OPP fortellingen, for eksempel har fortellinger bestemte og klare innledninger (det var en gang ...) og avslutninger (... lykkelig alle sine dager)

TRINN 4

HVOR BRA GJENSPEILER HISTORIEN BILDET?

DISKUTER hvor bra historien gjenspeiler:

- viktigheten av bildet
- forbindelsen til ansvarlig og bærekraftig og levesett

REFLEKTER over prosessen du har vært gjennom i trinn 1, 2 og 3.

VURDER hvilken virkning denne prosessen har hatt for deg. Har den fått deg til å tenke annerledes? Tror du at den vil komme til å påvirke din fremtidige atferd og valg?

TRINN 3

BRUK EN FORMELL ELLER FORMELLE MÅTE OG FORTELLE HISTORIEN PÅ

DEL historien med en annen person.

FORTELL historien til en gruppe eller hele klassen.

PUBLISER fortellingen i en avis eller et tidsskrift.

TA OPP fortellingen i lyd- eller videoformat slik at den kan deles.

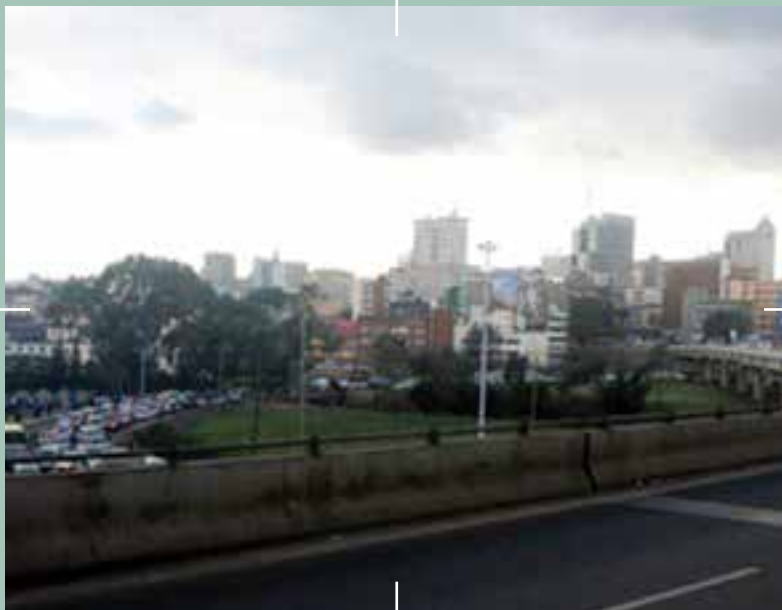
Eksempel på hvordan lage en fortelling:

TITTEL: Verdens rundkjøring, Nairobi, Kenya

STED: Bildet ble tatt fra Muran'ga Road i Nairobi, Kenya. Det viser en veibro hvor man har en perfekt utsikt til «verdens rundkjøring».

DATO BILDET BLE TATT: 4. desember 2013

FOTOGRAFER: Abdi Ali Farhan og James Philip James, Strathmore University.

Copyright © PERL / Abdi Ali Farhan and James Phillip James

FORTELLING 1:

Dette bildet viser trafikksituasjonen i hovedstaden i Kenya. I slike tilfeller fører dårlig byplanlegging og infrastruktur til mye sløsing med tid. Livskvaliteten er svært utsatt. På venstre side kan vi se at trafikken er tett, og som en følge av dette blir altfor mye tid brukt på veien, til å reise enten til eller fra jobb. Familiens livskvalitet blir også påvirket ved at mange må jobbe sene skift for å ta igjen tid som er gått med til reising.

(Abdi Ali Farhan and James Phillip James)

FORTELLING 2:

Dette bildet fra Kenya er et sterkt bilde. Fra et kompositorisk perspektiv er det først som en ettertanke at seerens oppmerksomhet blir rettet mot trafikkorken. Kanskje er det likevel intensjonen, slik at du først ser det åpne rommet og først ved nærmere gjennomsyn oppdager alle bilene klumpet sammen innenfor et så lite område i bildet. På grunn av dårlig urban byplanlegging går mye tid bort her, og enkeltmennesker har tilsynelatende lite de skulle sagt. Hvordan kan mennesker frigjøres fra denne situasjonen? Finnes det ansvarlige og bærekraftige løsninger og måter å bevege seg fremover i en positiv retning??

(anonym)

AKTIVITET 1: Fortell meg din historie, og jeg skal fortelle deg min

LÆRINGSMÅL

I denne fortellingsaktiviteten lærer deltakerne å samarbeide. De utformer en felles fortelling om temaet ansvarlig og bærekraftig levesett gjennom bruk av utvalgte bilder.

NØDVENDIG REKVISITA

- Et sett med bilder (Se passende eksempler i denne verktøykassen eller tidligere «Bilder og gjenstander» utgitt av PERL www.perlprojects.com)
- Store papirark
- Markeringstusjer
- Lim
- TEKSTKORT OM ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT (valgfritt)

FORBEREDELSE

- Klasserommet bør være klargjort for gruppearbeid.
- Legg bildene ut over et stort bord eller på gulvet slik at deltakerne kan gå rundt og kikke på dem før de velger.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETEN

- 1 – Be hver deltaker om å velge et bilde fra bildesettet og tenke på en fortelling basert på bildet. Fortellingen bør være knyttet til ansvarlige og bærekraftige problemstillinger i deltakerens hverdag.
- 2 – Be deltakerne om å danne par og fortelle hverandre sin fortelling. Sett av 3 minutter til hver deltaker for å lytte til den andres historie uten avbrytelser, bortsett fra å sjekke at de faktisk har forstått fortellingen.
- 3 – Be hvert par om å gå sammen med et annet par og gjenfortelle historien i gruppen.
- 4 – Fortsett med de samme gruppene. Be deltakerne om å lage en ny fortelling som knytter sammen alle de fire fortellingene til en historie. Bildene kan integreres i gruppefortellingen på forskjellige måter, for eksempel fortløpende eller på en integrert måte som peker frem eller tilbake til bildene, eventuelt bruke bildene flere ganger i fortellingen.
- 5 – Be deltakerne om å ferdigstille fortellingen ved å lime bildene på et stort papirark og skrive ned gruppens historie.
- 6 – Be hver gruppe om å presentere sin fortelling til resten av klassen. I etterkant diskuteres gruppens tanker og ideer.

DIFFERENSIERING

- Lærere kan bruke TEKSTKORT OM ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT for å hjelpe deltakerne i gang. For eksempel kan kortene brukes i forbindelse med rettskriving, i forbindelse med det å introdusere nytt vokabular, hjelpe deltakere når de står fast, hjelpe deltakere til å fokusere på områder/tema knyttet til ansvarlige og bærekraftige levesett, gi ledetråder til vokabular som kan brukes i en fortelling og gi inspirasjon og ideer til å lage en fortelling.
- Tekstkortene kan også brukes til å utfordre deltakerne. For eksempel kan hver gruppe få hvert sitt kort og gruppen må så lage en fortelling basert på temaet. I tillegg kan deltakerne bli utfordret på å se hvor mange av ordene på tekstkortet de klarer å anvende i fortellingen.
- Rollekort finnes bakerst i verktøykassen. Disse hjelper med å skape struktur og orden i gruppearbeidet og sørger for at alle vet hva som er sin oppgave.

UTVIDET AKTIVITET

En annen interessant måte å gjøre dette på er at læreren gir alle deltakerne det samme bildet. Hver enkelt deltaker lager sin egen fortelling til bildet, og aktiviteten fortsetter som nevnt over. Dette bidrar til å illustrere hvilke forskjellige ideer og perspektiver som kan oppstå rundt det samme bildet.

VURDERING/REFLEKSJON

Deltakere: Etter endt aktivitet bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 – Hva de har lært av denne aktiviteten?
- 2 – Har aktiviteten økt deltakernes bevissthet om ansvarlige og bærekraftige levesett? Hvordan?
Etter noen uker, be deltakerne om å diskutere og reflektere over:
- 3 – Har aktiviteten ført til at deltakerne handlet og endret atferdsmønster? Hvis ja, hva og hvordan?

Lærere: Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 – Ble læringsmålene nådd?
- 2 – Hvilke endringer – hvis noen – bør gjøres før denne aktiviteten brukes igjen med en ny klasse?
- 3 – Hva er neste steg i læringsprosessen for denne elevgruppen?

For flere vurderingsverktøy og aktiviteter, se bakerst i verktøykassen.

TEKSTKORT FOR ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT

KOPIER OPP OG KLIPP UT

FORBRUK

Nøkkelord	
Behov	Ønsker
Bærekraftig	Ikke bærekraftig
Mat	Tjenester
Ressurseffektivitet	Ansvarlig
Forbrukeratferd	Helse
Minimalisering	Sykdom
Avfall	Underernært
Sult	Fedme
Produksjon	Fjerning
Karbonavtrykk	Reparering
Resirkulere	Gjenbruke
Redusere	Grådighet
Tekstiler	Varer
Mote	Design
Energi	Gjeld
Vann	Reising
Fair trade	Gaver
Lokalprodusert	Arbeid

LOKALE OG GLOBALE SAMFUNN

Nøkkelord	
Sosial enhet	Historie
Samhandling	Utdanning
Vern	Likhet
Boliger	Støtte
Bosetting	Bygning
By	Handel
Storby	Familie
Landsby	Skole
Slum	Økonomi
Sanitet	Helse
Identitet	Dødelighet
Kultur	Nettverk
Gjeld	Hjelp
Organisasjon	Sosialisering
Urfolk	Fattigdom
Rural	Urban
Kultur	Rase
Kjønn	Arbeidsvilkår
Barnearbeid	Ansvar

BIODIVERSITET

Nøkkelord	
Miljø	Økosystem
Bærekraftig	Nedbrytning
Forurensing	Konkurransen
Livssyklus	Vegetasjon
Predasjon	Innfødt
Art	Rekreasjon
Reservat	Habitat
Vern	Utnytting
Mutualisme	Balanse
Regulering	Utryddet
Dyr	Befolkning
Planter	Landskap
Gener	Fremmede arter
Reprodusere	Menneskelig
Ødeleggelse	påvirkning
Evolusjon	Flaggskip-arter
Renaturering	Klimaendring
Temperatur	Jakt
Ansvar	Økosystemtjenester
Matsyklus	Landbruk

KLIMAENDRING

Nøkkelord	
Energi	Karbondioksid
Fossilt brensel	Klimagasser
Miljøgifter	Global oppvarming
Giftig	Transport
Naturlig	Oppvarming
Ressurs	Ekstrem
Værmønstre	Atmosfære
Vann	Global
Hav	Temperatur
Is	Utslipp
Regn	Havnivå
Snø	Migreringer
Vind	Flom
Tørke	Brann
Helse	Ansvar
Bærekraft	Utrydding
Ødeleggelse	Fattigdom
Sult	Tilpassing
Konflikter	Fremtid
Landbruk	Avskoging

AKTIVITET 2: Meningen med historien

LÆRINGSMÅL:

Denne aktiviteten legger til rette for at deltakerne kan jobbe i grupper hvor de kritisk vurderer et bilde knyttet til ansvarlige og bærekraftige levesett ut ifra et sansemessig perspektiv. Deltakerne kommer opp med en engasjerende fortelling som de deler med resten av klassen. På bakgrunn av diskusjoner og tilbakemeldinger reflekterer deltakerne videre over sine første inntrykk.

NØDVENDIG REKVISITA:

- Et sett med illustrasjoner (Eksempler finnes i verktøykassen eller tidligere utgitte «Gjenstander og Bilder» fra PERL www.perlprojects.com)
- SENSORISKE AKTIVITETSKORT
- Flippover-ark og markeringstusjer
- Penn og papir
- Blu-tack

FORBEREDELSE:

- Klasserommet bør være klargjort for gruppearbeid.
- Kopier opp de på neste side og klipp ut kortene langs de stiplede linjene.
- Velg ut og kopier et bilde til hver gruppe. Alle gruppene får det samme bildet.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETEN:

Trinn 1

- 1 – Del klassen inn i grupper med omtrent fire deltakere på hver gruppe.
- 2 – Forklar at alle gruppene vil få utlevert det samme bildet, men at alle gruppene vil få utlevert forskjellige. Hver gruppe får også utlevert et flippover-ark og en markeringstusj.
- 3 – Gruppene blir bedt om å lese instruksjonene på det nøye og så – ut ifra perspektivet på kortet - skrive ned fortellingen til bildet på flippover-arket. Om de ønsker, kan gruppene selvstendig kladder fortellingen først.
- 4 – Når alle fortellingene er skrevet ned, henger hver gruppe opp sitt flippover-ark på veggen og deler fortellingen med resten av klassen.

Trinn 2

- 5 – Hver gruppe blir bedt om å diskutere de forskjellige perspektivene som har blitt presentert av de andre gruppene.
- 6 – Hver gruppe skriver om eller reviderer sin egen fortelling til å inneholde de perspektivene som gruppen føler vil løfte fortellingen og forbedre dens relevans i forhold til temaet ansvarlige og bærekraftige levesett.

DIFFERENSIERING:

- Rollekort finnes bakerst i verktøykassen. Disse hjelper med å skape struktur og orden i gruppearbeidet og sørger for at alle vet hva de skal gjøre.

VURDERING/REFLEKSJON:

Deltakere:

Etter aktiviteten bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 – Hva har de lært av denne aktiviteten?
- 2 – Har aktiviteten økt deres bevissthet om ansvarlig og bærekraftig levesett? Hvordan?
- 3 – Har aktiviteten ført til at deltakerne handlet og endret atferdsmønster? Hvis ja, hva og hvordan?

Lærere:

Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 – Ble læringsmålene nådd?
- 2 – Hvilke endringer – hvis noen – bør gjøres før denne aktiviteten brukes igjen med en ny klasse?
- 3 – Hva er neste steg i læringsprosessen for denne elevgruppen?

For flere vurderingsverktøy og aktiviteter, se bakerst i verktøykassen.

SENSORISKE AKTIVITETSKORT

KOPIER OPP OG KLIPP UT

ØYNE

SE PÅ BILDET OG TA STILLING TIL FØLGENDE:

- ? Hva er det som skjer? / Hva foregår på bildet?
- ? Forestill deg at bildet gjør det mulig å se tilbake i fortiden og inn i fremtiden. Hva kan øynene ha sett før og etter dette bildet ble tatt? Fortell historien.
- ? Hvordan kan bildet knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett?

ØRER

SE PÅ BILDET OG TA STILLING TIL FØLGENDE:

- ? Hva er det som skjer?
- ? Forestill deg at bildet har lyd. Hvilke lyder eller samtaler kan høres?
- ? Forestill deg at bildet gjør det mulig å høre fortiden og fremtiden. Hvilke lyder og samtaler kan ørene ha hørt før og etter dette bildet ble tatt? Fortell historien.
- ? Hvordan kan bildet knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett?

HENDER

SE PÅ BILDET OG TA STILLING TIL FØLGENDE:

- ? Hva er det som skjer?
- ? Forestill deg at alt på bildet kan berøres og føles. Beskriv hvordan alt på bildet føles.
- ? Forestill deg at bildet gjør det mulig å ta på og berøre fortiden og fremtiden. Hva kan hendene ha opplevd før og etter dette bildet ble tatt? Fortell historien.
- ? Hvordan kan bildet knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett?

NESE

SE PÅ BILDET OG TA STILLING TIL FØLGENDE:

- ? Hva er det som skjer?
- ? Forestill deg at alt på bildet kan luktes. Beskriv luktene.
- ? Forestill deg at bildet gjør det mulig å lukte fortiden og fremtiden. Hva kan nesen ha luktet før og etter dette bildet ble tatt? Fortell historien.
- ? Hvordan kan bildet knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett?

FØTTER

SE PÅ BILDET OG TA STILLING TIL FØLGENDE:

- ? Hva er det som skjer?
- ? Forestill deg at det er mulig å gå inn i bildet. Hvordan føles det på beina og hvordan er de plassert?
- ? Forestill deg at bildet gjør det mulig å gå inn fortiden og fremtiden. Hva kan føttene ha opplevd før og etter dette bildet ble tatt? Fortell historien.
- ? Hvordan kan bildet knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett? .

FØLELSER

SE PÅ BILDET OG TA STILLING TIL FØLGENDE:

- ? Hva er det som skjer?
- ? Forestill deg at det som foregår på bildet kan oppfattes emosjonelt. Beskriv følelsene.
- ? Forestill deg at bildet gjør det mulig å føle fortiden og fremtiden. Hvordan kan følelsene ha vært før og etter dette bildet ble tatt?
- ? Fortell historien.
- ? Hvordan kan bildet knyttes til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett?

AKTIVITET 3: En hverdagsting forteller

LÆRINGSMÅL:

Denne aktiviteten fokuserer på en revurdering av hverdagslige ting og produkter og hvilke globale innvirkninger de kan ha. Gruppene engasjerer seg i spørsmålsbasert læring for å undersøke, verdsette og vurdere et gitt objekt/produkt slik at de utvikler en dypere forståelse og systemtenkning knyttet til bærekraftig og ansvarlig levesett.

NØDVENDIG REKVISITA:

- Gjenstander (produkter) som deltakerne er kjente med (f.eks. sjokolade, mobiltelefon, sko) eller bilder av gjenstander (se eksempler lenger bak i verktøykassen)
- Et sett med spørsmål til hvert objekt
- Penner
- Verdenskart eller globus

FORBEREDELSE:

- Klasserommet bør være klargjort for gruppearbeid, med tilgang til Internett.
- Læreren velger ut gjenstander/bilder til gruppene og forbereder spørsmål og alt annet nødvendig materiale.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETEN:

- 1 — Del klassen inn i grupper på fire eller fem.
- 2 — Del ut et objekt/produkt eller et bilde av et objekt/produkt og et spørsmålsark til hver gruppe.
- 3 — Be hver gruppe om å se på objektet/produktet og finne frem til svar på spørsmålene. Deltakerne kan brainstorme mulige svar eller lete etter mulige svar på Internett. Deretter skriver de svarene inn i skjemaet.
- 4 — Deltakerne viser frem sine arbeidsark og deler sin fortelling med de andre på gruppen.

DIFFERENSIERING:

- Deltakerne kan velge hvilke spørsmål de ønsker å svare på ut ifra nivå og interesser.
- Gjenstander/produkter kan gjøres mer utfordrende for eldre og dyktigere studenter, som for eksempel gjenstander/produkter laget av en rekke av forskjellige materialer og kilder (f.eks. en mobiltelefon, en brødrister).
- Rollekort finnes bakerst i denne verktøykassen. Disse hjelper med å skape struktur og orden i gruppearbeidet og sørger for at alle vet hva de skal gjøre.

UTVIDET AKTIVITET:

- Hver gruppe finner frem til opphavet til sitt produkt/objekt på et verdenskart eller en globus.

VURDERING/REFLEKSJON:

Deltakere: Etter aktiviteten bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 — Hva har de lært av denne aktiviteten?
- 2 — Har aktiviteten økt deres bevissthet om ansvarlig og bærekraftig levesett? Hvordan?
Etter noen uker, be deltakerne om å diskutere og reflektere over:
- 3 — Har aktiviteten ført til at deltakerne handlet og endret atferdsmønster? Hvis ja, hva og hvordan?

Lærere: Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 — Ble læringsmålene nådd?
- 2 — Hvilke endringer – hvis noen – bør gjøres før denne aktiviteten brukes igjen med en ny klasse?
- 3 — Hva er neste steg i læringsprosessen for denne elevgruppen?

For flere vurderingsverktøy og aktiviteter, se bakerst i verktøykassen.

IDEBANK FOR SPØRSMÅL

- Hvor ble objektet/produktet produsert/fremstilt?
- Hvilket materiale er produktet laget av?
- Fører produksjonen av objektet/produktet til forurensning?
- Hva er opphavet til materialene som brukt til å fremstille dette objektet/produktet?
- Ble materialene på noen som helst måte behandlet? Hvordan?
- Hvordan ble objektet/produktet transportert til sitt nåværende sted?
- Har produktet/objektet mer enn ett bruksområde? Kan det brukes mer enn en gang?
- Hva kommer til å skje med objektet/produktet når det ikke lenger brukes?
- Har det potensiale for gjenbruk, gjenvinning, som gave, reparering, omforming, redesign?
- Er objektet/produktet en hverdagsting eller en luksusgjenstand?
- Hvem har bruk for objektet/produktet?
- Når produktet kastes, er det en fare for miljøet?
- Bli mennesker som lager objektet/produktet rettferdig behandlet? Bli de utsatt for risikofaktorer?

Skriv svarene på spørsmålene som er tildelt i boksene

SPØRSMÅL 1:

SVAR:

SPØRSMÅL 2:

SVAR:

SPØRSMÅL 3:

SVAR:

SPØRSMÅL 4:

SVAR:

SPØRSMÅL 5:

SVAR:

SPØRSMÅL 6:

SVAR:

SPØRSMÅL 8:

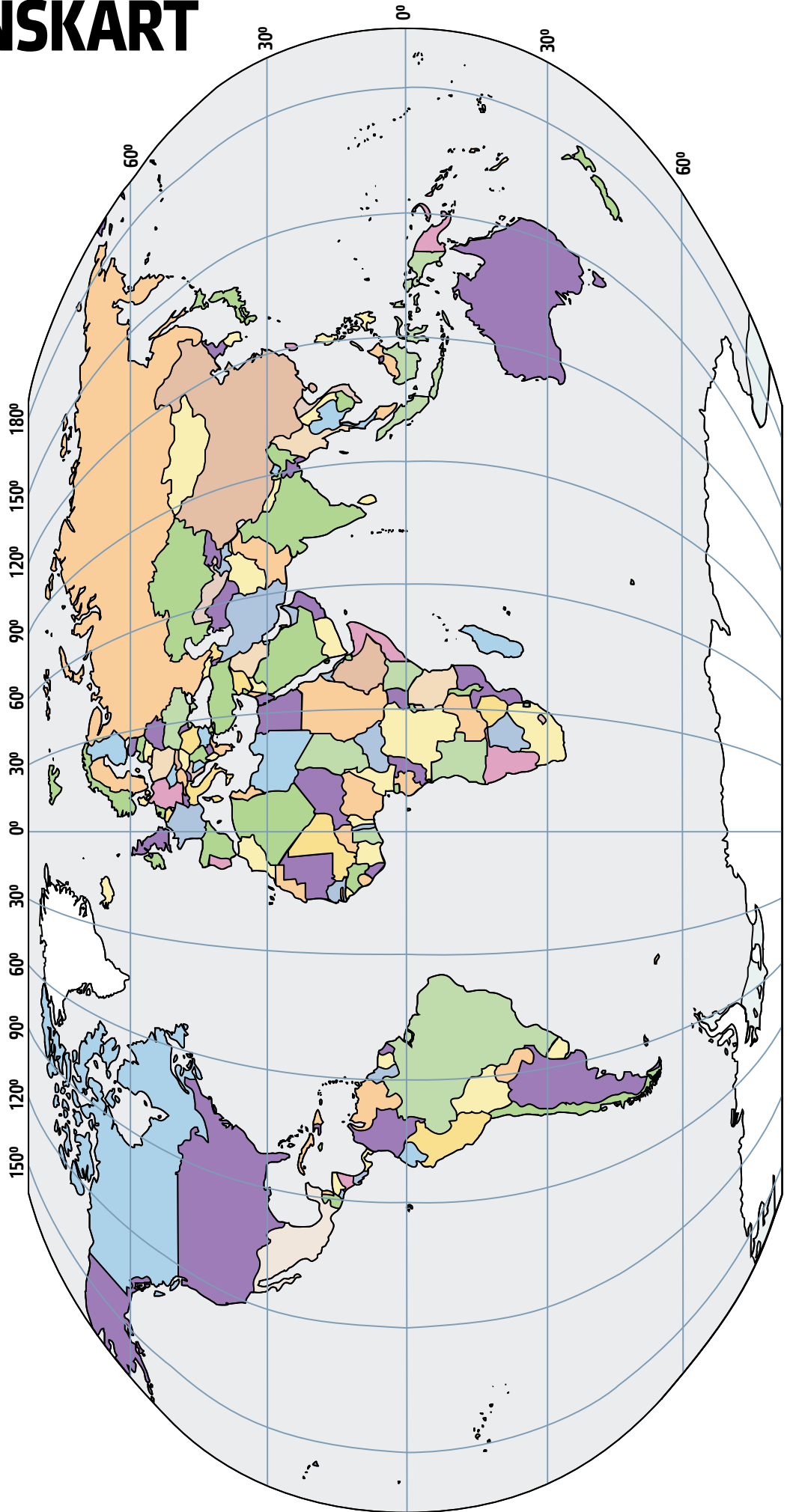
SVAR:

SPØRSMÅL 7:

SVAR:

VERDENSKART

AKTIVITET 4: Hvem tilhører historien?

LÆRINGSMÅL:

Denne aktiviteten får deltakerne til individuelt å utvikle sin «visuelle kompetanse», sin aktive lytting og sine kommunikative ferdigheter. Deltakerne bruker disse ferdighetene til å koble utvalgte bilder knyttet til ansvarlige/bærekraftige levesett med fortellingene som beskriver disse.

NØDVENDIG REKVISITA:

- Et sett med illustrasjoner – nok til å gi hver deltaker ett bilde (Eksempler finnes i verktøykassen eller i tidligere utgitte «Gjenstander og bilder» fra PERL www.perlprojects.com)
- Penn og papir
- Blu-tack
- Tekstkort for ansvarlig og bærekraftig levesett

FORBEREDELSE:

- Skaff til veie nødvendig materiale.
- Velg ut bilder som kan brukes.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETEN:

Trinn 1:

- 1 — Vis deltakerne et bilde og be dem beskrive hva de ser på bildet som kan si noe om temaet ansvarlige og bærekraftige levesett. Dette er ment som en øvelse for neste steg.
- 2 — Del ut et bilde til hver deltaker med bildesiden vendt ned. Sørg for at de ikke viser bildet til sidemannen.
- 3 — Del ut penn og papir til hver deltaker. Be deltakerne i løpet av fem minutter om å skrive ned så mange setninger som mulig for å fortelle «historien» om sitt bilde. Fortellingen skal si noe om vårt tema, dvs om ansvarlige og bærekraftige levesett.
- 4 — Samle inn alle bildene og beskrivelsene fra deltakerne.

Trinn 2:

- 5 — Bruk Blu-tack til å feste deltakernes bilder til en tavle. Nummerer hvert bilde.
- 6 — Forklar til klassen at hver av beskrivelsene vil bli lest opp i tilfeldig rekkefølge. Etter hvert som beskrivelsene leses opp, blir deltakerne bedt om å gjette hvilket av de nummererte bildene det er som blir beskrevet og skrive ned deres valg på et ark.
- 7 — Når alle beskrivelsene er lest opp og koplet mot rett bilde, gjennomgås deltakernes svar.
- 8 — Diskuter bildene, beskrivelsene og antall rette svar. Hvilke bilder var utfordrende å beskrive/gjette?

DIFFERENSIERING:

- For å støtte opp under steg 3 kan deltakerne bruke TEKSTKORT FOR ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT, som finnes lenger fremme i verktøykassen.
- Denne aktiviteten kan også utføres med grupper på to til tre deltakere

VURDERING/REFLEKSJON:

Deltakere:

Etter aktiviteten bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 — Hva har de lært av denne aktiviteten?
- 2 — Har aktiviteten økt deres bevissthet om ansvarlig og bærekraftig levesett? Hvordan?
Etter noen uker, be deltakerne om å diskutere og reflektere over:
- 3 — Har aktiviteten ført til at deltakerne handlet og endret atferdsmønster? Hvis ja, hva gjorde de og hvordan?

Lærere:

Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 — Ble læringsmålene nådd?
- 2 — Hvilke endringer – hvis noen – bør gjøres før denne aktiviteten brukes igjen med en ny klasse?
- 3 — Hva er neste steg i læringsprosessen for denne elevgruppen?

For flere vurderingsverktøy og aktiviteter, se bakerst i verktøykassen.

AKTIVITET 5: Fortellinger på tvers av grenser

LÆRINGSMÅL:

Denne aktiviteten gir deltakerne anledning til å bli kjent med FNs tusenårs mål på en spennende og meningsfull måte. Aktiviteten bidrar til å utvikle deltakernes evne til kritisk tenkning i global sammenheng. Deltakerne jobber med symboler, bilder og fortellinger for å vise engasjement og forpliktelse til målsetningen om å skape ansvarlige og bærekraftige leve sett.

NØDVENDIG REKVISITA:

- Flere sett med FNs TUSENÅRSMÅL: SYMBOLKORT
- Et sett med FNs TUSENÅRSMÅL: ASSOSIASJONSKORT
- Små fargede merkelapper. Fargene bør være tilpasset symbolene for FNs tusenårs mål: gul, lysegrønn, mørkegrønn, lyseblå, mørkeblå, lilla, rød, brun.
- Blu-tack
- Penn eller blyant
- Tekstkort for ansvarlig og bærekraftig leve sett
- Et sett med bilder

FORBEREDELSE:

- Klasserommet bør være klargjort for gruppearbeid.
- Kopier og klipp opp symbolkortene til FNs tusenårs mål. Sørg for at hver gruppe har hvert sitt fulle sett med kort. Lamineres kortene, tåler de lang tids bruk.
- Kopier og klipp opp assosiasjonskortene til FNs tusenårs mål. Bare ett sett med alle de 16 kortene er nødvendig for en hel klasse.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETEN:

Trinn 1:

- 1 – Læreren deler klassen inn i grupper og deler ut ett sett med FNs TUSENÅRSMÅL: SYMBOLKORT. Deltakerne bes om å granske symbolene og ha en idémyldring om hva de tror hvert symbol representerer.
- 2 – Læreren forklarer så at det er ett sett med 16 av FNs TUSENÅRSMÅL: ASSOSIASJONSKORT. Hvert assosiasjonskort inneholder et utsagn knyttet til et av symbolkortene. På et bord plasserer læreren en bunke med assosiasjonskortene med tekstsiden vendt ned.
- 3 – Læreren ber hver gruppe om å nominere en representant til å komme frem for å trekke et assosiasjonskort fra bunken og bringe tilbake til gruppen. De 16 kortene fordeles så jevnt som mulig på gruppene.
- 4 – Gruppene bes om å knytte rett assosiasjonskort til rett symbolkort
- 5 – Når hver gruppe har avsluttet oppgaven, ber læreren gruppene om å dele med resten av klassen og diskutere valgene de har gjort, hvilke de fant vanskeligere, osv

Løsninger til trinn 4

FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 1 passer med ASSOSIASJONSKORT A, B, D, F, L, N	FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 2 passer med ASSOSIASJONSKORT K, O	FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 3 passer med ASSOSIASJONSKORT I, O, P	FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 4 passer med ASSOSIASJONSKORT H, I
FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 5 passer med ASSOSIASJONSKORT I	FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 6 passer med ASSOSIASJONSKORT C, J, N	FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 7 passer med ASSOSIASJONSKORT G	FNs TUSENÅRSMÅL SYMBOL 8 passer med ASSOSIASJONSKORT E, L, M

Trinn 2:

- 6 – Læreren henger opp et sett med bilder på veggene i klasserommet.
- 7 – Læreren deler ut et sett med fargede merkelapper til hver gruppe. Fargene matcher og representerer hvert tusenårs mål.
- 8 – I gruppe bes deltakerne om å merke bildene og si hvilket eller hvilke tusenårs mål de synes passer til hvert bilde. Dette gjør de gjennom å velge samme farge som passer til tusenårs målet og feste merkelappen til bildet.
- 9 – Deltakerne fortsetter til de har merket alle bildene.
- 10 – Læreren velger ut et par av bildene som har flere merkelapper festet til seg eller flere farger og drar i gang en diskusjon om disse med deltakerne.

DIFFERENSIERING:

- Læreren kan støtte deltakerne med nye/vanskelige ord som de finner i assosiasjonskortene ved å be dem om å lage en ordbank og en ordliste under hele aktiviteten.
- Rollekort finnes bakerst i verktøykassen. Disse hjelper med å skape struktur og orden i gruppearbeidet og sørger for at alle vet hvilke oppgaver de har.

UTVIDET AKTIVITET:

- Læreren legger bildene vendt ned og ber en representant fra hver gruppe om å plukke 3-4 bilder og bringe de tilbake til gruppen. Deltakerne får et sett med TEKSTKORT OM ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT og oppgaven er å lage en fortelling på en halv til en hel A4-side som knytter bildet til minst ti ord fra tekstkortene.

VURDERING/REFLEKSJON:

Deltakere:

Etter aktiviteten bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 - Hva har de lært av denne aktiviteten?
- 2 - Har aktiviteten økt deres bevissthet om ansvarlig og bærekraftig levesett? Hvordan?

Etter noen uker, be deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 3 - Har aktiviteten ført til at deltakerne har handlet og endret atferdsmønster? Hvis ja, hva og hvordan?

Lærere:

Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 - Ble læringsmålene nådd?
- 2 - Hvilke endringer - hvis noen - bør gjøres før denne aktiviteten brukes igjen med en ny klasse?
- 3 - Hva er neste steg i læringsprosessen for denne elevgruppen?

For flere vurderingsverktøy og aktiviteter, se bakerst i verktøykassen.

FNS TUSENÅRSMÅL: SYMBOLKORT

KOPIER OPP OG KLIPP UT

1

Utrydde ekstrem
fattigdom og sult

2

Oppnå målet om
skolegang for alle barn

3

Fremme likestilling og
styrke kvinners posisjon

4

Redusere
barnedødelighet

5

Bedre
svangerskapshelse

6

Bekjempe
HIV/Aids, malaria
og andre sykdommer

7

Sikre miljømessig
bærekraft

8

Utvikle et
globalt partnerskap
for utvikling

FNs TUSENÅRSMÅL: ASSOSIASJONSKORT

KOPIER OG KLIPP OPP

(A)

ANDELEN MENNESKER I VERDEN SOM LEVER I EKSTREM FATTIGDOM HAR BLITT HALVERT.

Verden nådde målet om redusert fattigdom fem år foran skjema.

I utviklingsregioner falt andelen mennesker som lever på mindre enn 1,25 dollar om dagen fra 47 prosent i 1990 til 22 prosent i 2010.

Fra 1990 til 2010 fikk omlag 700 millioner mennesker bedre livsvilkår. De forlot det vi kaller "ekstrem fattigdom".

(B)

OVER 2 MILLIARDER MENNESKER FIKK TILGANG TIL BEDRE DRIKKEVANN.

I løpet av de siste 21 årene fikk mer enn 2,1 milliarder mennesker tilgang til kilder med bedre drikkevann.

Av jordens befolkning nådde andelen med tilgang til slike kilder 89 prosent, opp fra 76 prosent i 1990.

Til tross for betraktelig befolkningsvekst, betyr det at FNs tusenårs mål om drikkevann ble nådd fem år før skjema.

(C)

OPPSIKTSVEKKENDE FREMSKRITT HAR SKJEDD I KAMPEN MOT MALARIA OG TUBERKULOSE.

Mellom 2000 og 2010 sank dødeligheten av malaria med mer enn 25 prosent på verdensbasis.

I denne perioden ble anslagsvis 1,1 millioner dødsfall fra malaria unngått.

Sammenlignet med tall fra 1990, forventes dødeligheten av tuberkulose å bli redusert med halvparten innen 2015.

Mellom 1995 og 2011 fikk 51 millioner tuberkulosepasienter vellykket behandling, noe som reddet 20 millioner liv.

(D)

ANDELEN MENNESKER SOM LEVER I SLUM I BYER OG STORBYER ER DALENDE.

Mellom 2000 og 2010 dro 200 millioner slumbeboere nytte av bedre vannkilder, sanitæranlegg, holdbare boliger eller store nok boareal, og overgikk således FNs tusenårs mål på 100 millioner.

Mange land i alle regioner har vist imponerende fremskritt når det gjelder å redusere andelen slumbeboere.

(E)

LAVERE GJELDSBYRDE OG ET BEDRE HANDELSKLIMA UTJEVNER KONKURRANSEEVNEN FOR UTVIKLINGSLAND.

Forholdet mellom gjeld og eksportinntekter for alle utviklingsland var 3,1 prosent i 2011, ned fra nesten 12 prosent i 2000.

Utviklingslandenes tilgang til skattefrie markeder ble også forbedret, og utgjorde 80 prosent av disse landenes eksport.

Eksport fra de minst utviklede landene dro mest nytte av dette. Gjennomsnittstariffer er også på sitt laveste nivå.

(F)

MÅLET OM REDUSERT SULT ER INNEN REKKEVIDDE.

Andelen underernærte mennesker i utviklingsregioner sank fra 23,2 prosent i 1990-92 til 14,9 prosent i 2010-12.

Med fornyet innsats, bør målet om å halvere antallet mennesker som lider av sult, være mulig innen 2015.

Men fortsatt er hvert åttende menneske i verden i dag kronisk underernært.

 (G)

MILJØMESSIG BÆREKRAFT ER STERKT TRUET OG KREVER EN NY GRAD AV SAMARBEID PÅ VERDENSBASIS.

Veksten i globale utslipp av karbondioksid (CO₂) øker, og i dag er utslippene 46 prosent høyere enn i 1990.

Skog fortsetter å forsvinne i et urovekkende tempo. Overfiske fører til at fangstene blir mindre.

Mer av klodens land- og havområder er nå vernet. Likevel er fugl, pattedyr og andre arter på vei mot utryddelse i et stadig raskere tempo, med fall i både bestand og fordeling.

 (H)

LANGT FLERE SMÅBARN VOKSER OPP I VÅRE DAGER, MEN VI ER IKKE I MÅL.

På verdensbasis gikk dødsraten for barn under fem år ned med 41 prosent – fra 87 dødsfall per 1000 levendefødte i 1990 til 51 i 2011.

Til tross for denne imponerende bragden, er hurtigere fremskritt nødvendig for å kunne møte 2015-målet om 2/3 reduksjon av barnedød. Mer og mer viser det seg at barnedødelighet er konsentrert i de mest fattige regionene, og i de første månedene av livet.

 (I)

DE FLESTE BARSLESDØDSFALL KAN FORHINDRES, MEN LITE FREMSKRITT SKJER PÅ DETTE OMRÅDET.

På verdensbasis falt barselsdødsraten med 47 prosent i løpet av de siste to tiårene, fra 400 barselsdødsfall per 100.000 levendefødte til 210 mellom 1990 og 2010. For å møte FNs tusenårsmål om å redusere forholdet med ¾ kreves det fremskyndede handlinger og sterkere politisk støtte til kvinner og barn.

 (J)

TILGANG TIL ANTIRETROVIRAL TERAPI OG KUNNSKAP OM HIV-FOREBYGGING MÅ UTVIDES.

Til tross for at nye HIV-infeksjoner er nedadgående, levde anslagsvis 34 millioner mennesker med HIV i 2011.

FNs tusenårsmål om universell tilgang til antiretroviral terapi for alle som trenger det innen 2010 ble ikke nådd, men kan nås innen 2015 hvis dagens utvikling fortsetter.

Det høyeste målet er helt å forhindre spredning av HIV, men kunnskap om viruset og hvordan unngå overføring forblir uholdbart lav.

 (K)

ALTFOR MANGE BARN BLIR FORTSATT NEKTET RETTEN TIL SKOLEGANG.

Mellom 2000 og 2011 ble antallet barn uten skolegang redusert med nesten halvparten – fra 102 millioner til 57 millioner.

Likevel har fremskrittene i reduksjonen av antall barn uten skolegang avtatt betraktelig med tiden.

Manglende fremskritt betyr at verden ikke klarer å møte målet om universell skolegang innen 2015.

 (L)

BEDRE SANITÆRE FORHOLD ER BRA, MEN IKKE GODT NOK.

Fra 1990 til 2011 fikk 1,9 milliarder mennesker tilgang til en latrine, vannklosett eller et annet forbedret sanitæranlegg.

Til tross for disse resultatene, er raskere fremskritt nødvendig for å møte FNs tusenårsmål.

Forhindre åpen avføring og sette i verk riktige tiltak er helt nødvendig for å nå FNs tusenårsmål.

(M)**SAMLET SETT GIS DET MINDRE TIL U-LLAND BISTANDSMIDLER, OG DE FATTIGSTE LANDENE BLIR VERST RAMMET.**

Industrialiserte land betalte ut 126 milliarder dollar til utviklingsland i 2012. Dette utgjør et reelt fall på 4 prosent sammenlignet med 2011, som igjen var 2 prosent lavere enn 2010-nivået. Denne nedgangen påvirket de minst utviklede landene uforholdsmessig.

I 2012 falt offisiell bilateral utviklingshjelp til disse landene med 13 prosent, til rundt 26 milliarder dollar.

(N)**FORSKJELLER MELLOM BY OG LAND VEDVARER – TILGANG TIL REPRODUKTIVE HELSETJENESTER OG TIL RENT DRIKKEVANN ER BARE TO EKSEMPLER PÅ DETTE.**

I 2011 hadde bare 53 prosent av fødsler på landsbygda kvalifisert helsepersonell, mot 84 prosent i byene.

83 prosent av befolkningen uten tilgang på rent drikkevann lever på landsbygda

(O)**DE FATTIGSTE BARN DRØPPER OFTEST UT AV SKOLEN.**

Det er omlag tre ganger så vanlig at fattige barn og unge dropper ut av skolen som at barn og unge fra rike hjem gjør det.

For jenter er det større sannsynlighet at de ikke fullfører skolegangen enn for gutter. Dette gjelder selv for jenter fra de rikeste familiene.

(P)**KJØNNSMESSIGE FORSKJELLER I BESLUTTENDE ORGANER VEDVARER.**

Enten det er i den offentlige eller private sfæren, fra høyeste regjeringsnivå til husholdning, blir kvinner fortsatt nektet like muligheter som menn til å delta i beslutninger som påvirker livene deres.

AKTIVITET 6: Førstesideoppslag

LÆRINGSMÅL

Aktiviteten får deltakerne til å jobbe sammen i grupper med en kreativ skriveoppgave. Oppgaven bidrar til å utvikle bevissthet og refleksjon knyttet til ansvarlig og bærekraftig levesett gjennom vurdering og kritikk av aktuelle bilder og gitte temaer.

NØDVENDIG REKVISITA

- Ett sett med bilder (ha minst ett bilde til hver deltaker, men det er ønskelig med et utvalg). Læreren kan stille med bilder, men her kan også deltakerne bli involvert i forkant av aktiviteten, slik at de tar sine egne bilder og sender dem til læreren på forhånd
- Penn og papir eller IT-utstyr som gjør det mulig å skrive en nyhetsartikkel/novelle
- TEKSTKORT OM ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT (valgfritt)

FORBEREDELSE

- Klasserommet bør være klargjort for gruppearbeid.
- Legg bildene ut over et stort bord eller på gulvet slik at deltakerne kan gå rundt og kikke på dem før de velger.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETEN

- 1 — Informer deltakerne om at de skal være journalister og lage en ekstra utgave av en avis om temaet ansvarlige og bærekraftige levesett.
- 2 — Be hver deltaker om å se på bildene som har blitt lagt ut, og få de til å velge et bilde som de føler passer til et tema som kan brukes i avisen som del av en artikkel/historie ment til å skape bevissthet om en side ved ansvarlige og bærekraftige levesett.
- 3 — Del klassen inn i grupper på omtrent fire og be gruppe medlemmene om å dele sine bilder med hverandre og forklare hva som motiverte dem til å velge bildet for avisartikkelen/historien.
- 4 — Forklar at deltakerne nå må de sammen i gruppen:
  - a — velge kun ett bilde å jobbe videre med
  - b — skrive bildetekst til bildet
  - c — skrive en kort artikkel/fortelling som passer til bildetDen korte artikkelen/historien kan være basert på fakta eller fiksjon, men må være knyttet til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett og bidra til å skape bevissthet om noen sider ved temaet. Artikkelen/historien kan for eksempel fortelle om en god nyhetssak, fremheve behovet for endring, gi en advarsel, eller rapportere om en katastrofe.
- 5 — Når hver gruppe er ferdig med å skrive sin avisartikkel/historie, bes gruppene om dele tekstene med hverandre.
- 6 — Mens deltakerne hører på hverandres artikler/historier, skal de tenke på hvilken tekst de synes bør bli valgt til å være førstesiden for ekstra utgaven av avisen. Når alle gruppene har presentert, stemmer klassen over dette.
- 7 — Be hver gruppe om å fullføre aktiviteten ved å samle alle artiklene i en avis, enten i papir- eller digitalt format.

DIFFERENSIERING

- TEKSTKORT OM ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT som finnes lenger fremme i denne verktøykassen, kan benyttes for å hjelpe deltakerne i gang med skriveprosessen og med å finne ord de kan bruke i artikkelen.
- Læreren kan også bruke TEKSTKORT OM ANSVARLIG OG BÆREKRAFTIG LEVESETT til å utfordre deltakerne til å skrive om et bestemt tema.
- ROLLEKORT finnes bakerst i verktøykassen. Disse hjelper med å skape struktur og orden i gruppearbeidet og sørger for at alle vet hva de skal gjøre.

VURDERING/REFLEKSJON

Deltakere:

Etter endt aktivitet bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 — Hva de har lært av denne aktiviteten?
- 2 — Har aktiviteten økt deltakernes bevissthet om ansvarlig og bærekraftig levesett? Hvordan?

Etter noen uker, be deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 3 — Har aktiviteten ført til at deltakerne handlet og endret atferdsmønster? Hvis ja, hva og hvordan?

Lærere:

Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 — Ble læringsmålene nådd?
- 2 — Hvilke endringer – hvis noen – bør gjøres før denne aktiviteten brukes igjen med en ny klasse?
- 3 — Hva er neste steg i læringsprosessen for denne elevgruppen?

For flere vurderingsverktøy og aktiviteter, se bakerst i verktøykassen.

AKTIVITET 7: HVA ER DIN ROLLE?

LÆRINGSMÅL

Rollekortene stimulerer deltakerne til å gå aktivt inn i gruppearbeid. De bidrar til å øke bevisstheten om forskjellige roller og oppgaver i gruppediskusjoner og gruppeaktiviteter, samt gir anledning til å øve på disse rollene og oppgavene. Rollekortene hjelper også med å skape struktur og orden i gruppearbeidet og sørger for at alle vet hva deres rolle er.

NØDVENDIG REKVISITA

- Ett sett med ROLLEKORT for hver gruppe.

FORBEREDELSE

- Kopier opp ROLLEKORTENE i verktøykassen i lyst farget papir. Bruk forskjellig farge for hvert sett med kort. Dette gjør det enklere å sortere kortene etter endt undervisning.
- Alternativt kan du lage dine egne rollekort.

HVORDAN UTFØRE AKTIVITETENS

Som et ledd i hver aktivitet som involverer gruppearbeid, kan læreren bestemme at ROLLEKORTENE vil bli brukt.

- 1 — Del klassen inn i grupper på seks. Del ut et fullt sett ROLLEKORT til hver gruppe.
- 2 — Legg ROLLEKORTENE med tekstsiden vendt ned midt på bordet og be hver deltaker om å trekke ett ROLLEKORT.
- 3 — Gi deltakerne ett minutt til å lese teksten på sitt ROLLEKORT.
- 4 — Ta opp eventuelle spørsmål om rollene og forklar ting som er uklart.
- 5 — Deltakerne blir bedt om å følge rollen på sitt kort gjennom hele aktiviteten som gjennomføres.
- 6 — Etter avsluttet diskusjon eller aktivitet følger læreren opp rollene og diskuterer erfaringer, osv.

HVIS DET ER FÆRRE ENN SEKS MEDLEMMER PÅ EN GRUPPE, KAN FØLGENDE METODER BENYTTES

- En deltaker kan ha mer enn ett ROLLEKORT, for eksempel leser og tidtaker eller sekretær og fremlegger kan utføres av samme deltaker.
- Deltakerne kan enten melde seg frivillig eller læreren kan dele ut de ekstra kortene til bestemte elever i gruppen.
- Læreren kan også fjerne et kort fra bunken.

ANDRE MÅTER Å BRUKE KORTENE PÅ

- I stedet for å be deltakerne om å trekke et ROLLEKORT fra bunken, kan læreren gi ROLLEKORTENE direkte til hver deltaker. På denne måten kan læreren styre hvem som får hvilken rolle. Dette er nyttig hvis læreren over tid ønsker å se alle deltakerne øve seg på samtlige roller. Læreren kan også holde oversikt over hvem som har hatt hvilken rolle underveis og i hvilken grad deltakeren klarte å utføre rollen på en god måte.
- ROLLEKORTENE kan legges ut med tekstsiden vendt opp slik at deltakerne kan se rollene og velge den rollen de selv har lyst til å prøve ut. Det kan være nyttig å se hvilke roller de velger.
- Deltakerne kan bli bedt om å komme opp med andre roller og lage supplerende kort til settet.
- Deltakerne kan bli bedt om å kritisere noen av rollene og lage tilleggsinformasjon til hvert kort.
- Deltakerne kan bli bedt om å foreslå roller som kan fjernes fra settet.

VURDERING/REFLEKSJON

Deltakere:

Etter endt aktivitet bes deltakerne om å diskutere og reflektere over:

- 1 — Bidro bruken av ROLLEKORT som en del av aktiviteten/diskusjonen til å forbedre opplevelsen? Bidro bruken av ROLLEKORT til læring? På hvilken måte?

Lærere:

Lærere bør reflektere over følgende:

- 1 Bidro bruken av ROLLEKORT som del av aktiviteten/diskusjonen til at læringsmålene nådd?
- 2 Hvilke endringer – hvis noen – bør gjøres hvis ROLLEKORTENE skal brukes igjen med en ny klasse?

ROLLEKORT

KOPIER OG KLIPP OPP

LESER

- Les opp problemet eller spørsmålet dere har fått til resten av gruppen.
- Les det igjen og så ofte som nødvendig for å sikre at alle gjør det de skal.

OPPMUNTRER

- Legg merke til hvert medlem i gruppen og sørg for at alle deltar i diskusjonen/aktiviteten.
- Få alle til å bidra.
- Sørg for at de som ikke har bidratt, får komme med sine meninger.

TIDTAKER

- Pass på tiden gruppen har til rådighet.
- Si i fra når halvparten av tiden er brukt.
- Varsle gruppen når det gjenstår 2 og 1 minutt av aktiviteten.

SEKRETAER

- Skriv ned hvert gruppedlems ideer under diskusjonen.
- Ta notater.
- Kanskje du kan skrive på flipper-ark slik at alle kan se hvordan diskusjonen forløper.

FREMLEGGER

- Del med resten av klassen de ideene/arbeidet som gruppen din kom opp med.
- Bruk notatene/punktene som SEKRETÆREN skrev ned, til å legge frem det gruppen kom frem til.

OBSERVATØR

- Følg nøye med på gruppen din.
- Skriv ned hva gruppen gjør. Hvordan jobber gruppedlemmene sammen?
- Lag notater.

VURDERING AV FORTELLINGER

Vurdering 1: VØL-skjema (dette Vet jeg om emnet, dette Ønsker jeg å lære mer om emnet, dette har jeg Lært om emnet)

De to første punktene i dette evalueringsskjemaet blir fylt ut av deltakeren etter at oppgaven har blitt introdusert. VØL-metoden får deltakerne til å fokusere på egne forkunnskaper (V), på læringsmålene for aktiviteten som skal gjøres (Ø) og på læringen som har funnet sted (L). Det siste punktet skal fylles ut etter at aktiviteten er ferdig utført og tilbakemelding på gruppens arbeid har blitt gitt (Ogle 1986).

V Hva jeg vet

Ø Hva jeg ønsker å finne ut

L Hva jeg har lært i dag

Vurdering 2: Et minutts selvrefleksjon og egenvurdering

ET MINUTTS SELVREFLEKSJON OG EGENVURDERING

På et minutt vennligst beskriv:

Hva var hovedpoenget med aktiviteten?

Hvilke spørsmål har du ikke fått svar på etter endt aktivitet?

Denne oppgaven er anonym. Lever inn vurderingsskjemaet til lærer etter endt aktivitet. Lærerne kan ta opp ubesvarte spørsmål i en fremtidig økt.

Vurdering 3: Refleksjon og vurdering av fortellingen

Evaluer fortellingen ved å fylle ut arbeidsarket.

Tittel på fortellingen:

Forfatter(e):

	GOD	MIDDELS	DÅRLIG	KOMMENTARER
Fortellingen er knyttet til bildet/objektet.				
Fortellingen har en klar begynnelse og slutt.				
Fortellingen har et klart budskap.				
Fortellingen er spennende og har en «wow-faktor».				
Fortellingen er godt knyttet til temaet om ansvarlige og bærekraftige levesett.				
Helhetsinntrykket av fortellingen er ...				

Vurdering 4: Refleksjon og vurdering av gruppearbeid

Velg tre ord fra listen under som best beskriver innsatsen til hvert gruppelem. Hver deltaker fyller ut sitt eget skjema med alle deltakerne, inkludert seg selv.

Navn på aktivitet:

Fylt ut av:

GRUPPEMEDLEM	VALGTE ORD
Navn:	
Navn:	
Navn:	
Navn:	
Navn:	
Navn:	

kreativ
 hjelpsom
 beskjeden
 sta
 distraheret
 samarbeidende

dedikert
 lite samarbeidsvillig
 hardtarbeidende
 oppfinnsom
 ressurssterk
 argumenterende

støttende
 ivrig
 entusiastisk
 uinteressert
 organisert
 umotivert

bidrar ikke
 vanskelig
 engasjert
 arrogant
 ærlig
 tålmodig

uhøflig
 individualistisk
 tenksom
 uorganisert
 oppmerksomhetsøkende
 morsom

utholdende
 forvirret
 lidenskapelig
 pratsom
 sjefete
 oppmuntrende

Handwriting practice area consisting of multiple horizontal dashed lines.

Cut along the red line.

Cut along the red line.

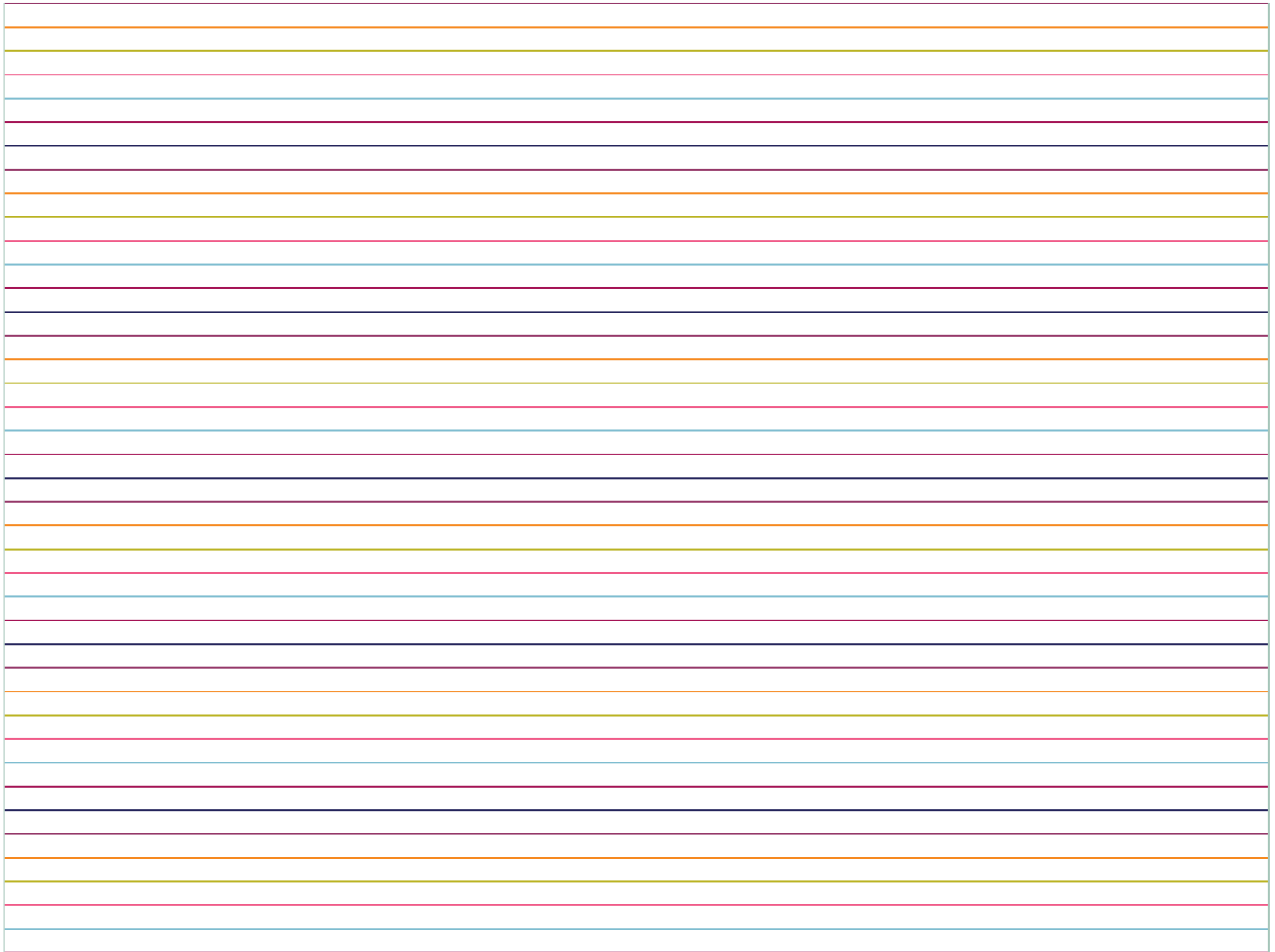
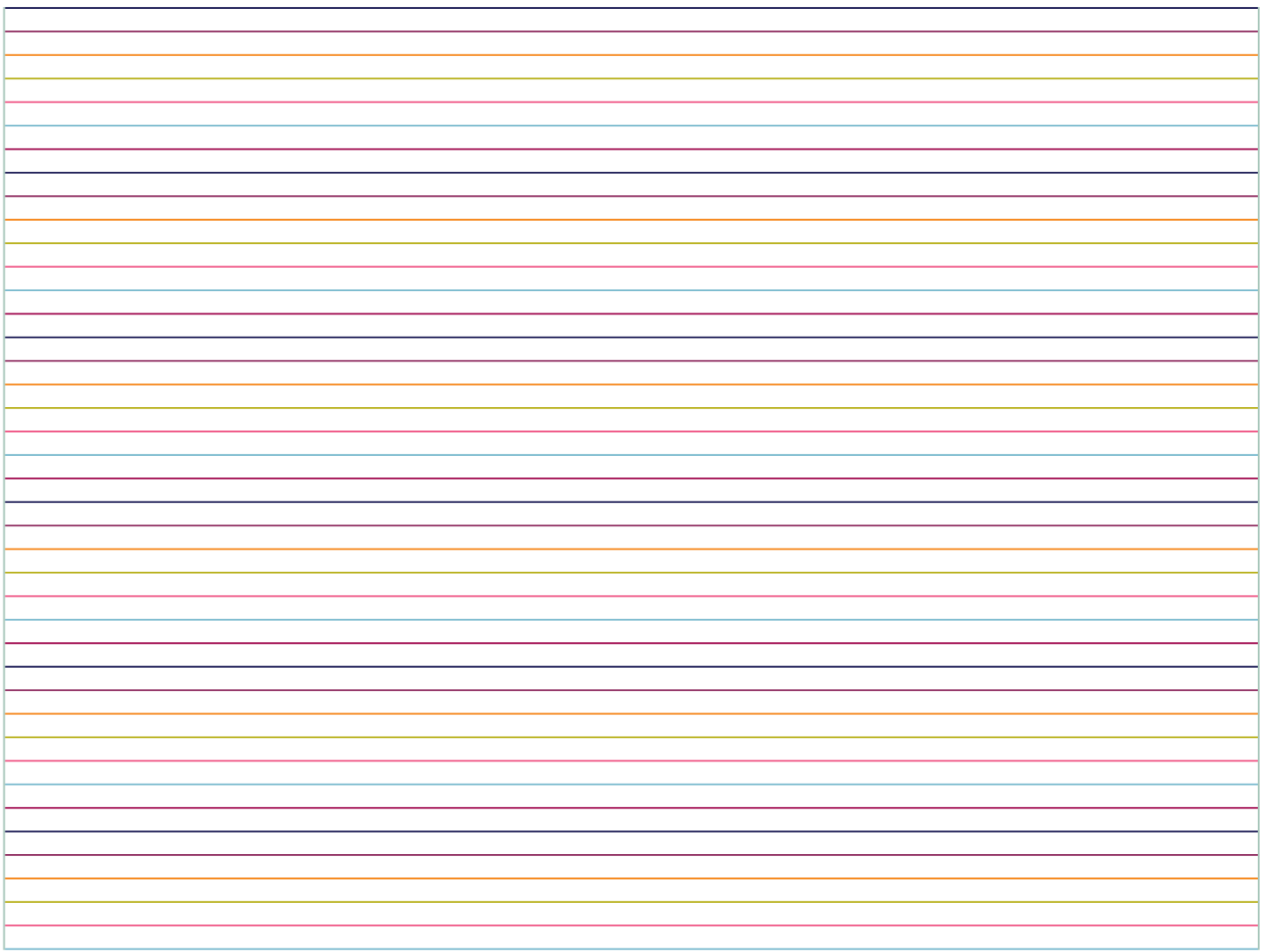

Copyright© PERL / Lenka Muzickova

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Cut along the red line.

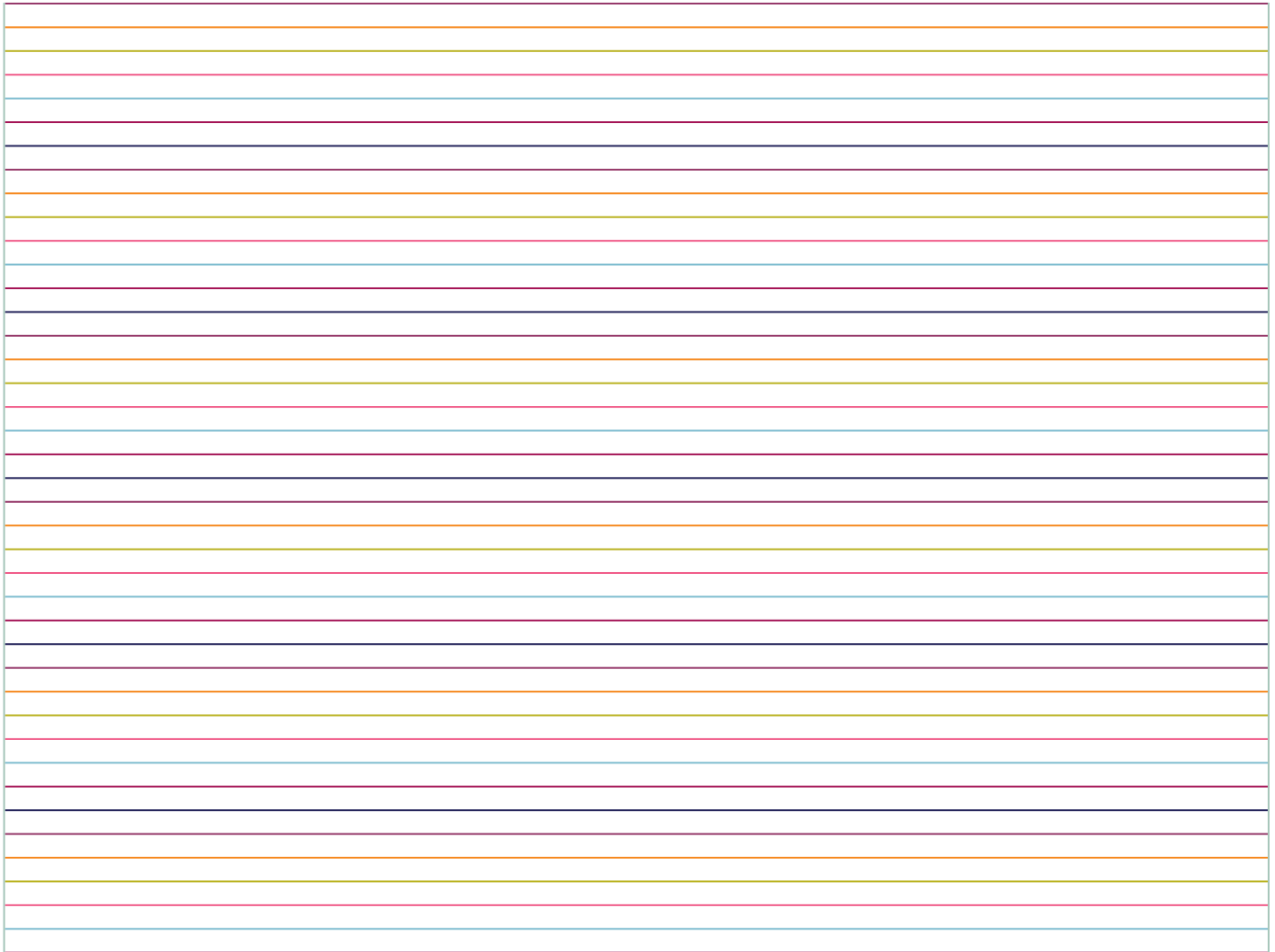
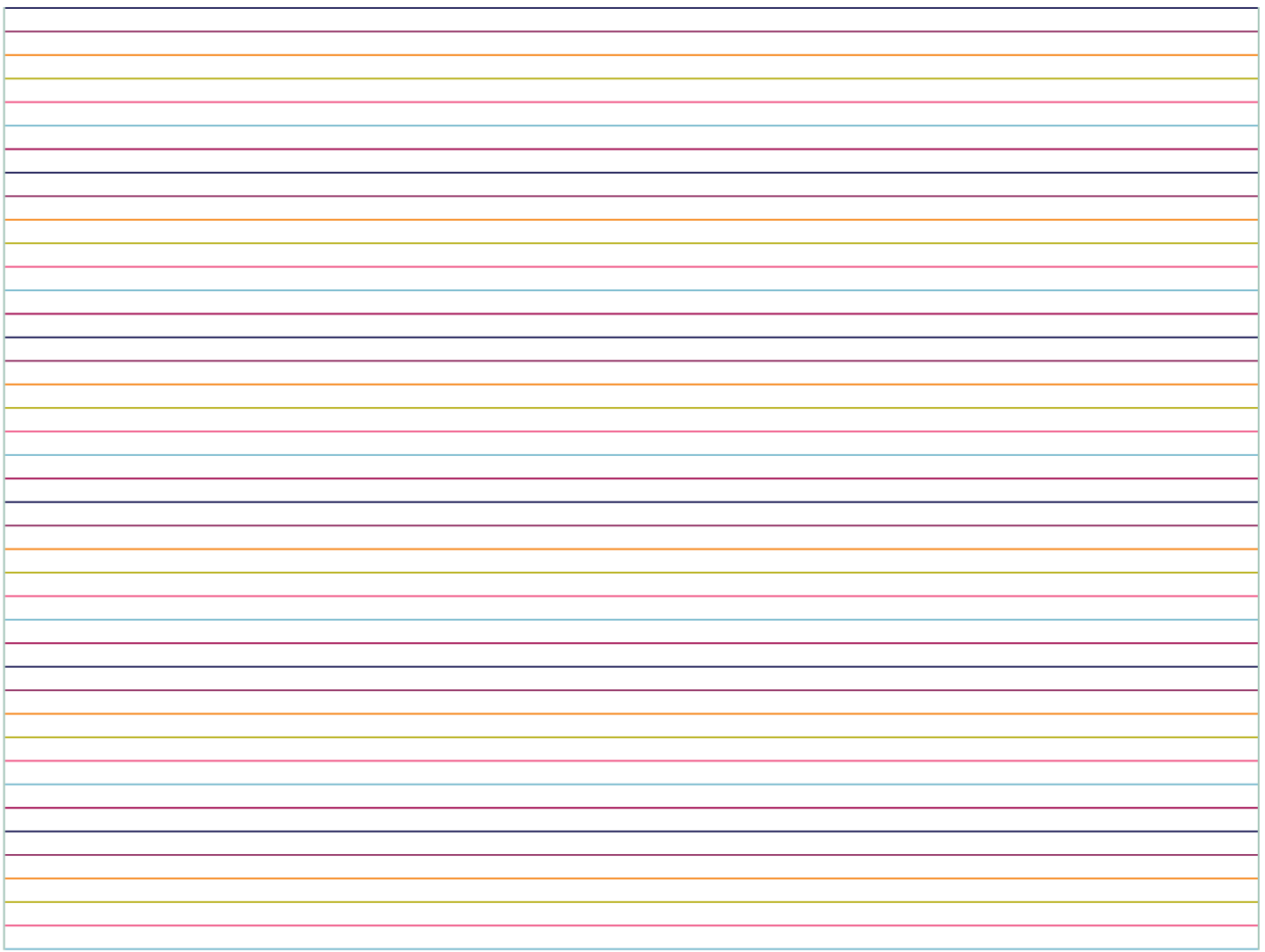

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Cut along the red line.

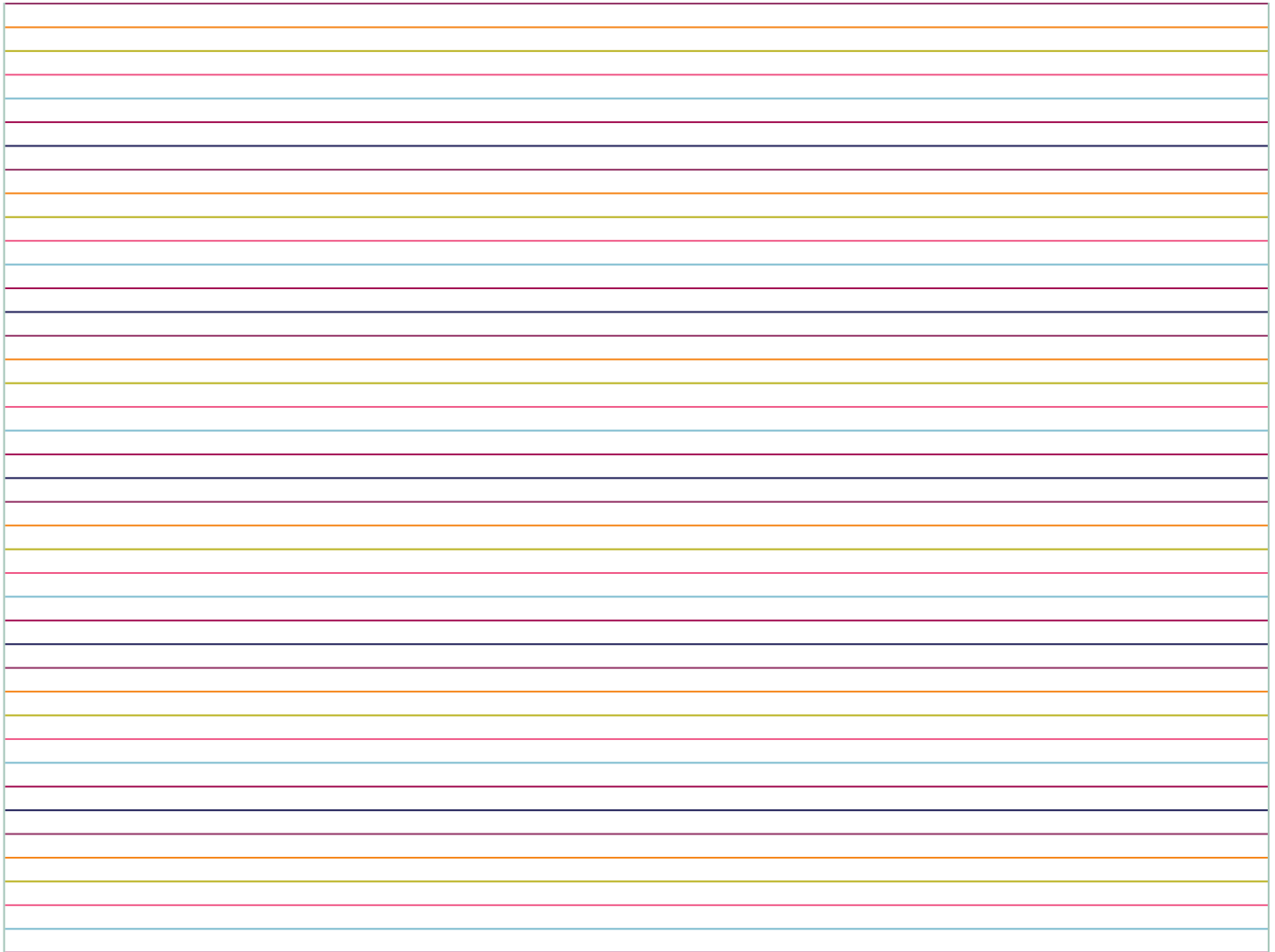
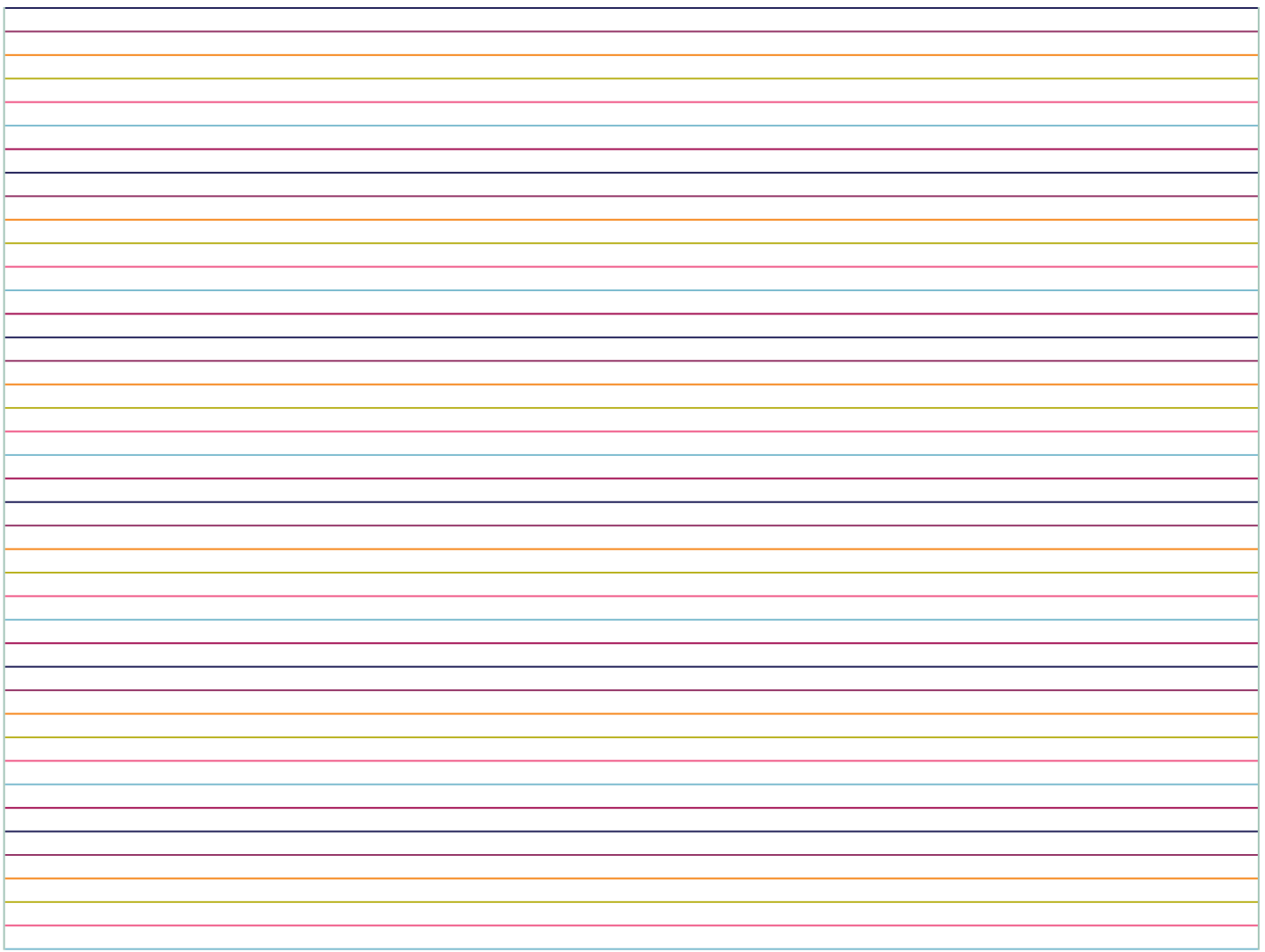

Copyright© PERL / Vija Dislera

Cut along the red line.

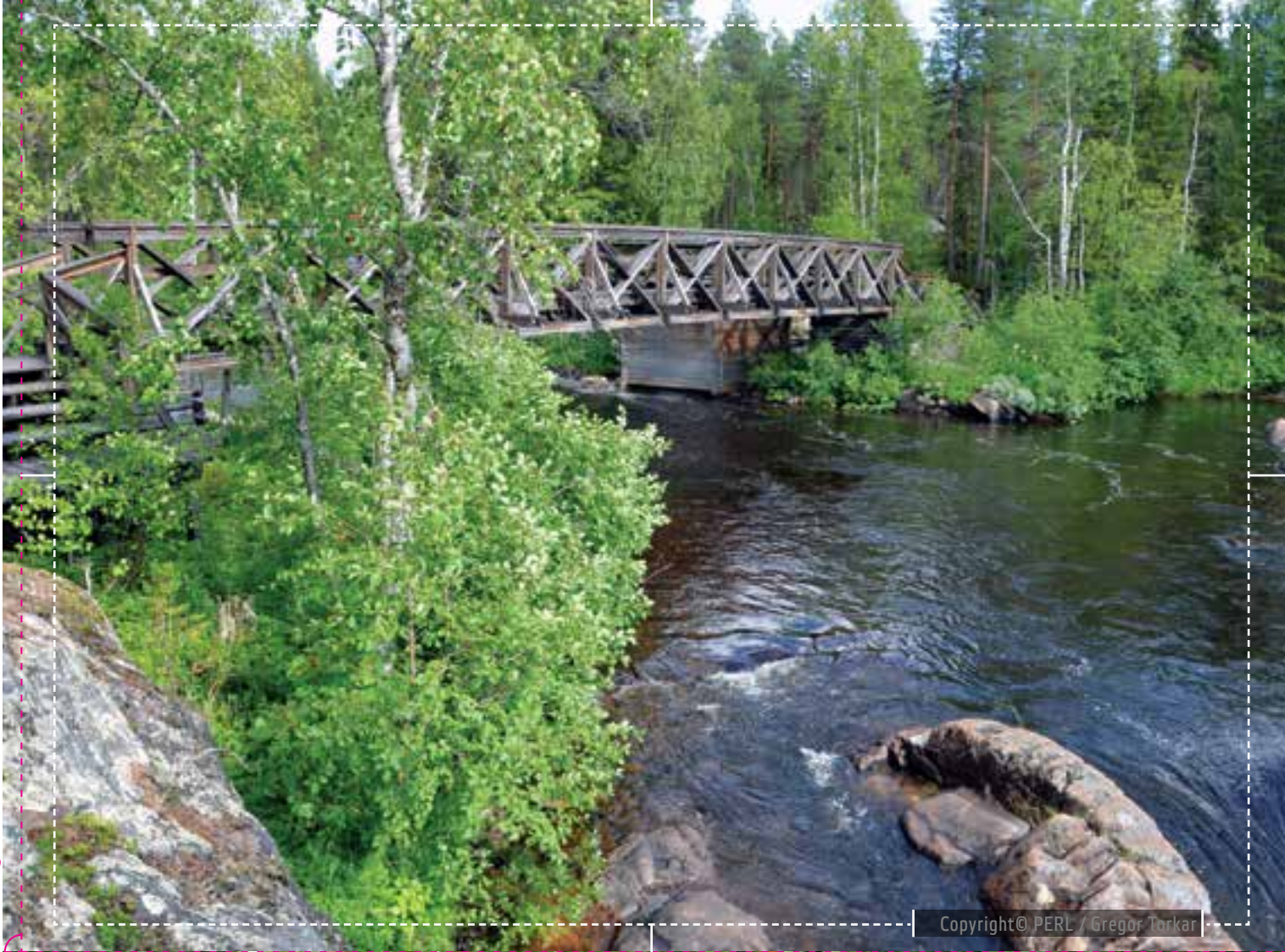

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Cut along the red line.

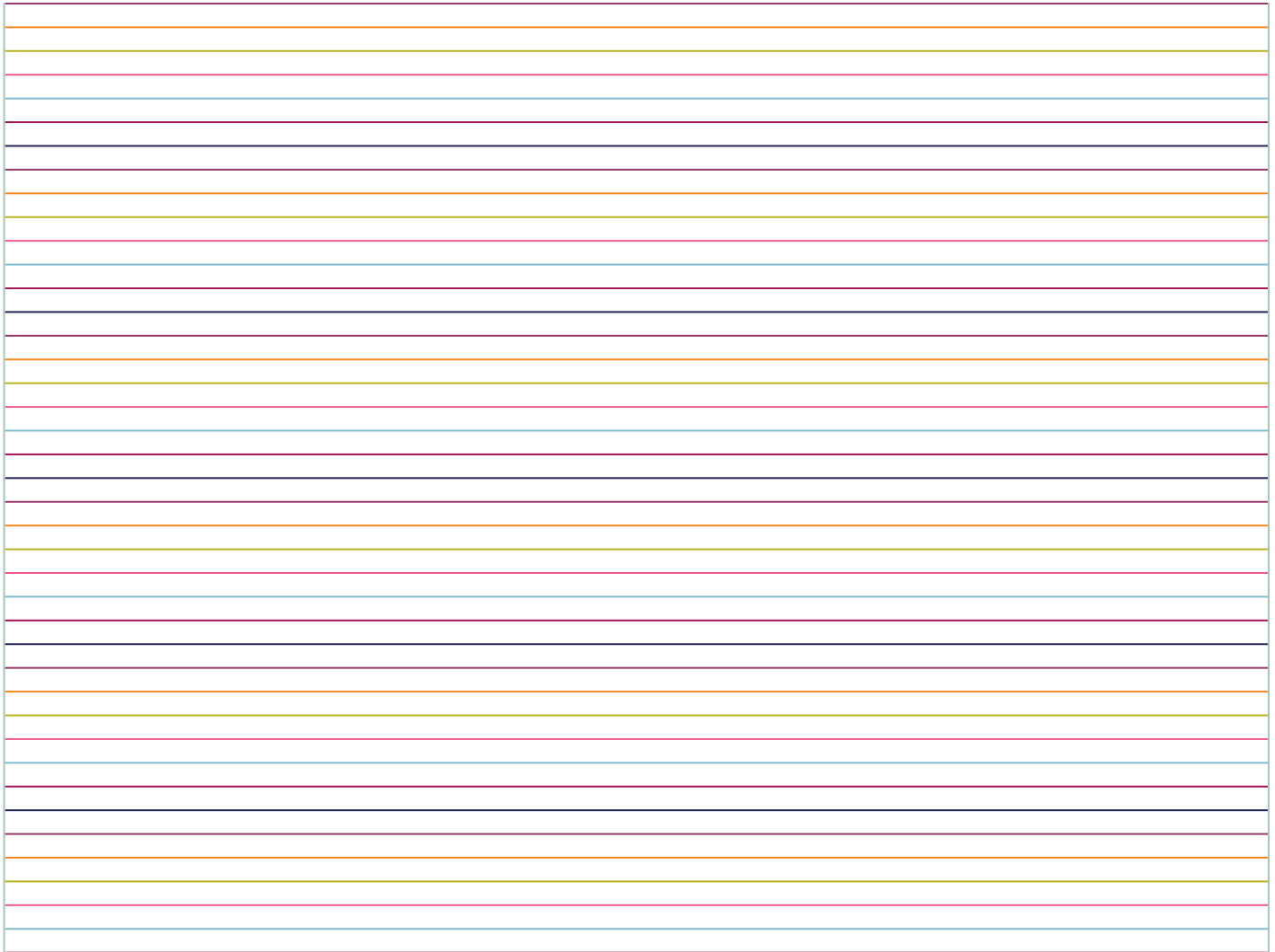
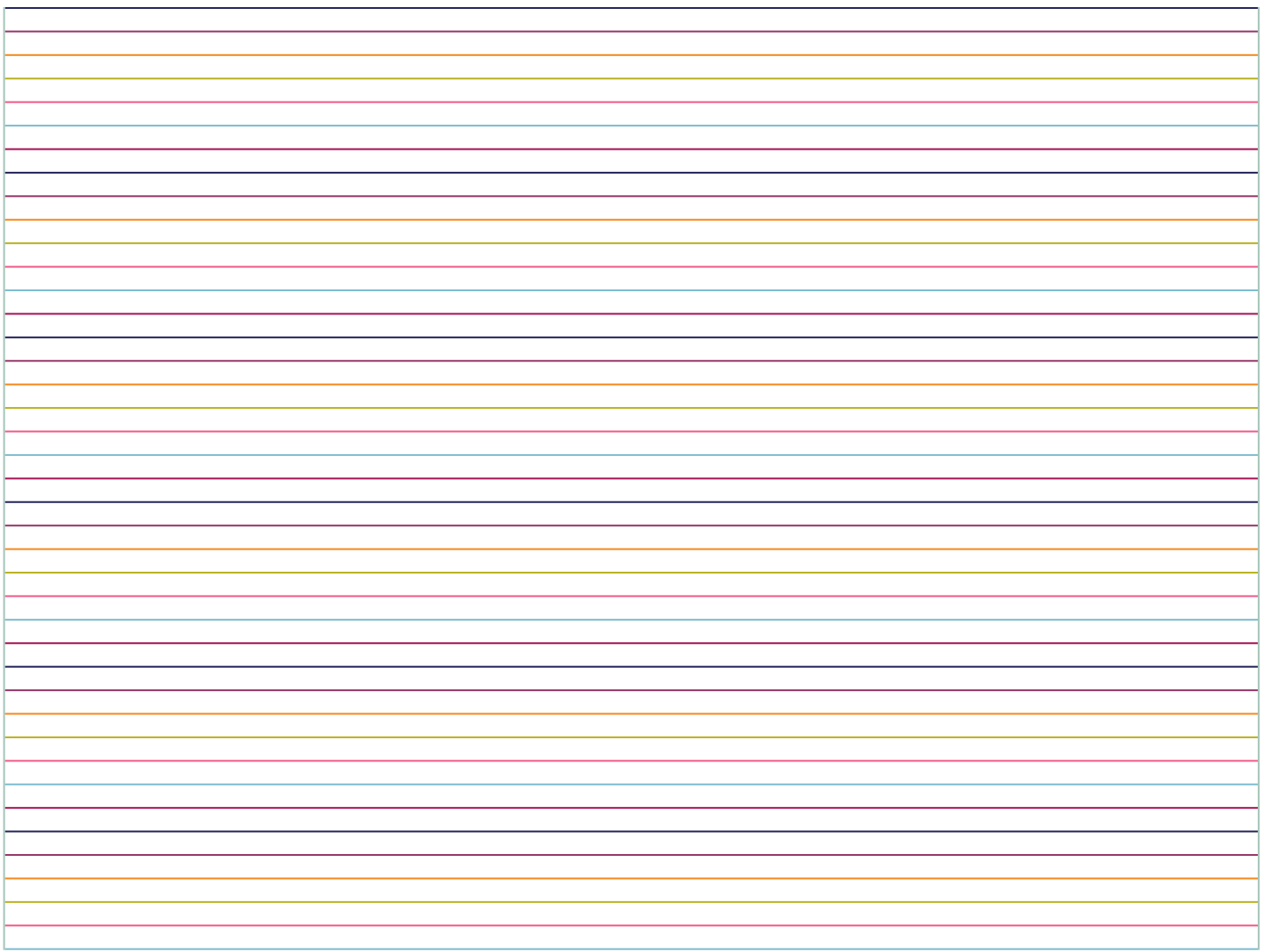

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Nuno Melo

Cut along the red line.

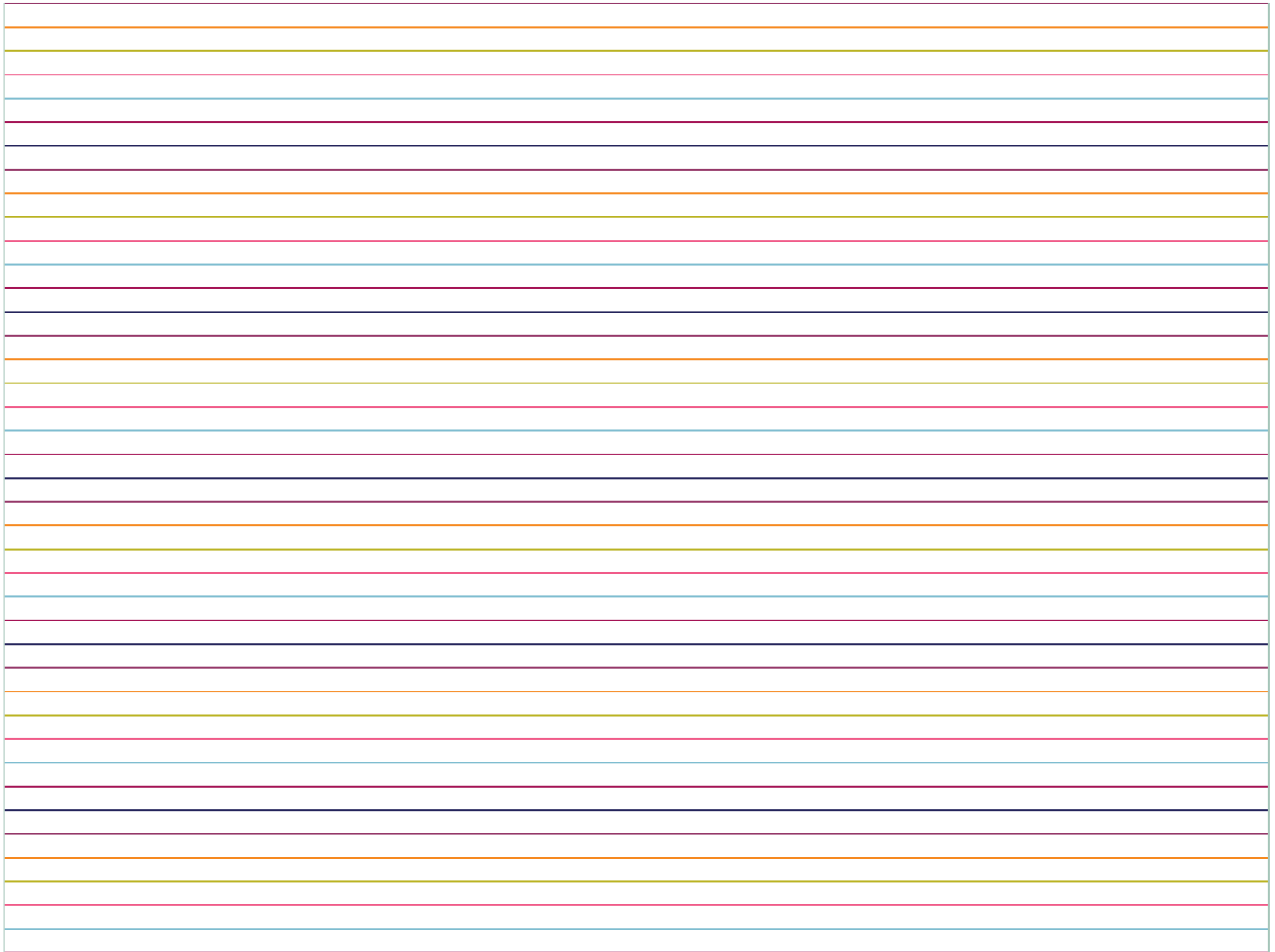
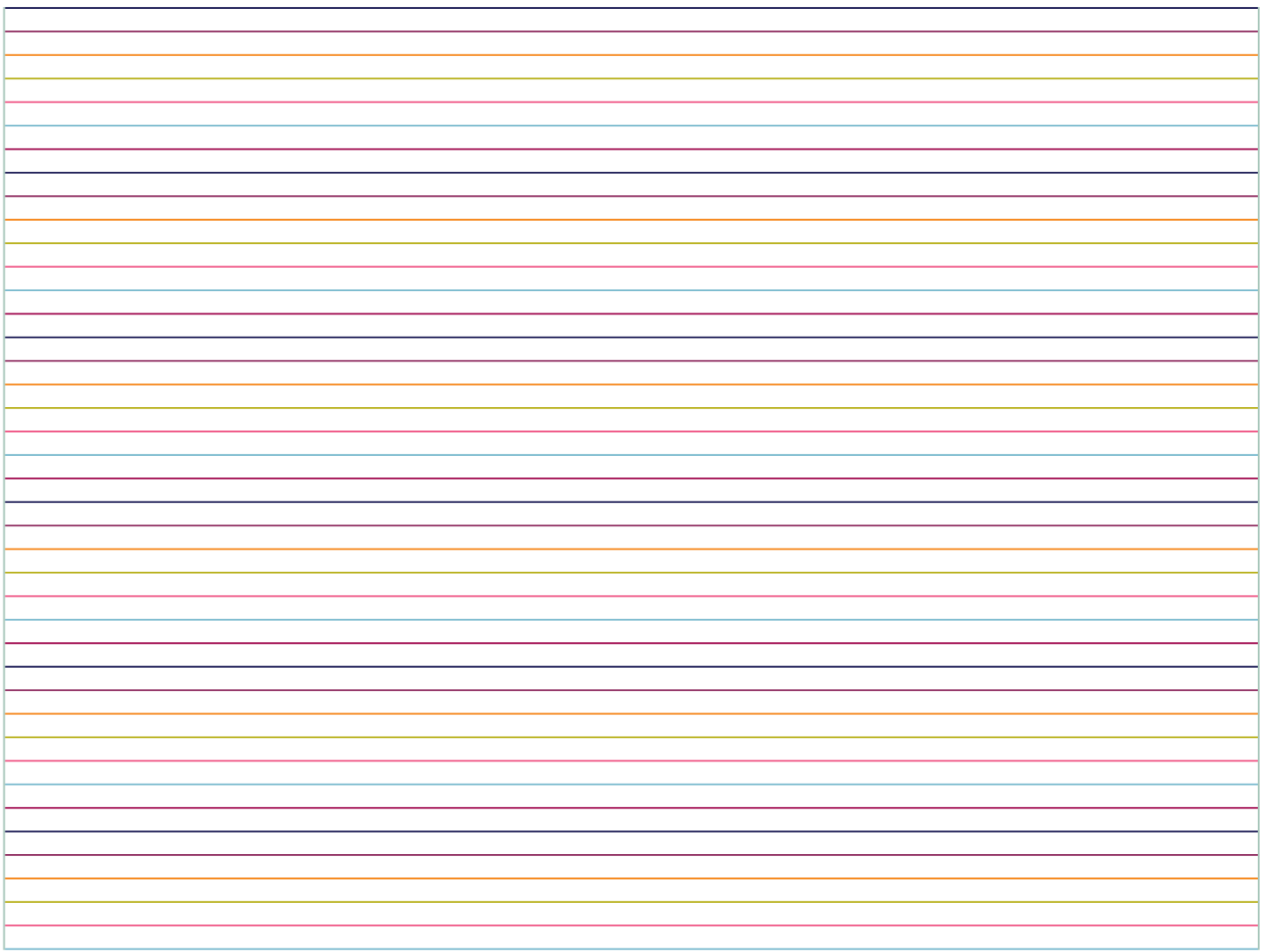

Copyright© PERL / Nuno Melo

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Lenka Muzickova

Cut along the red line.

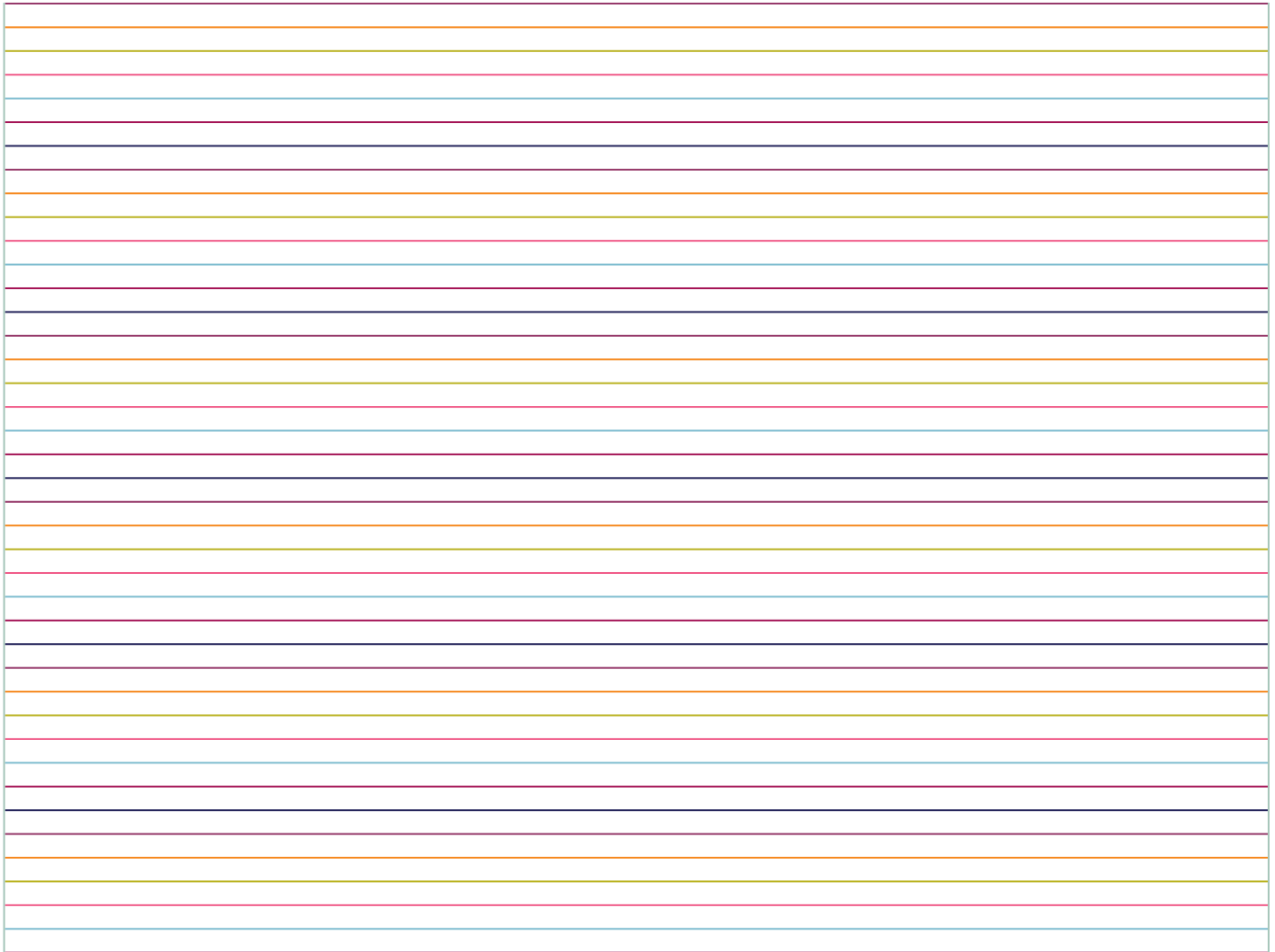
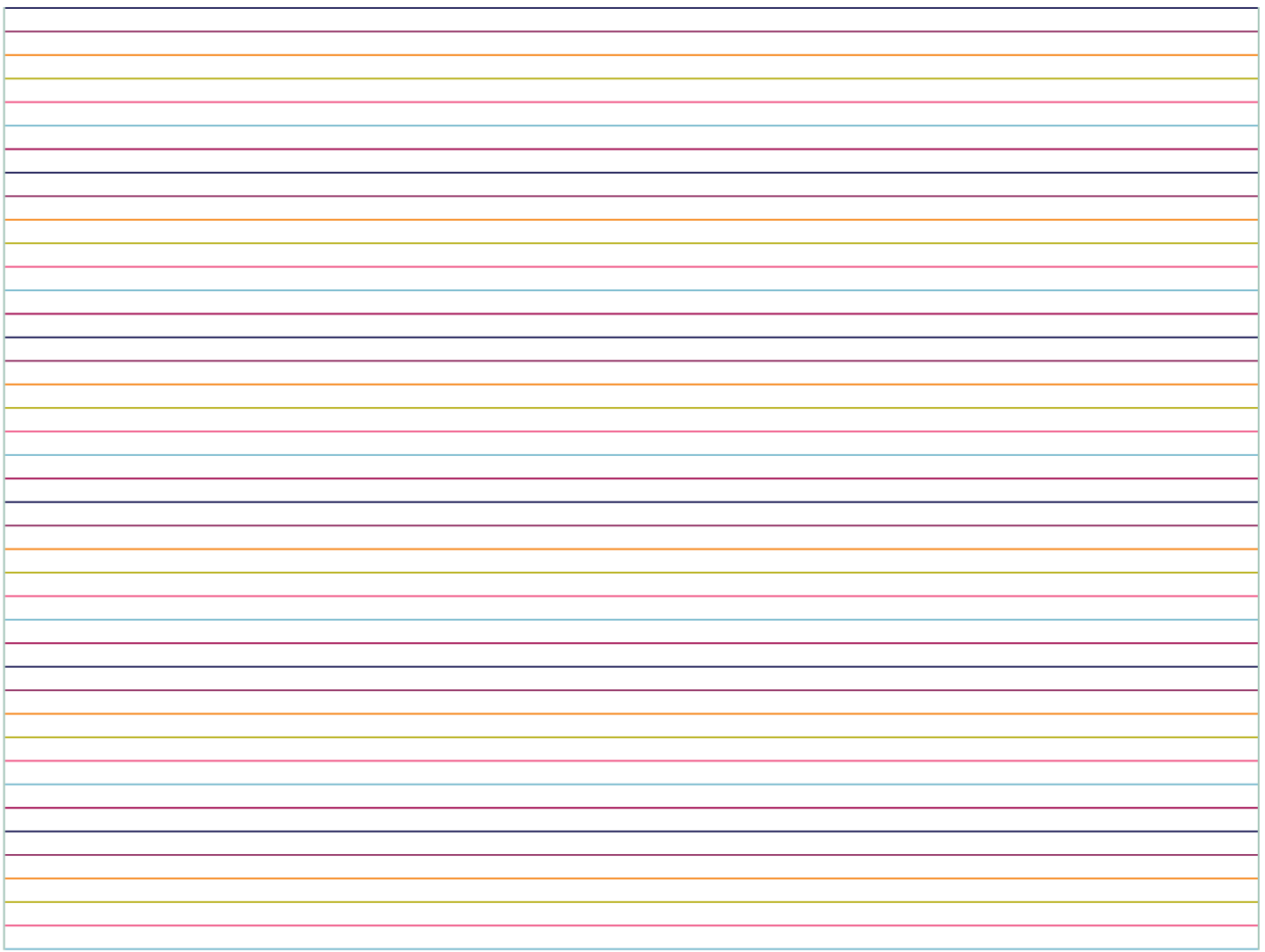
Cut along the red line.

Copyright© PERL / Sacha Irene de Raaf

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Cut along the red line.

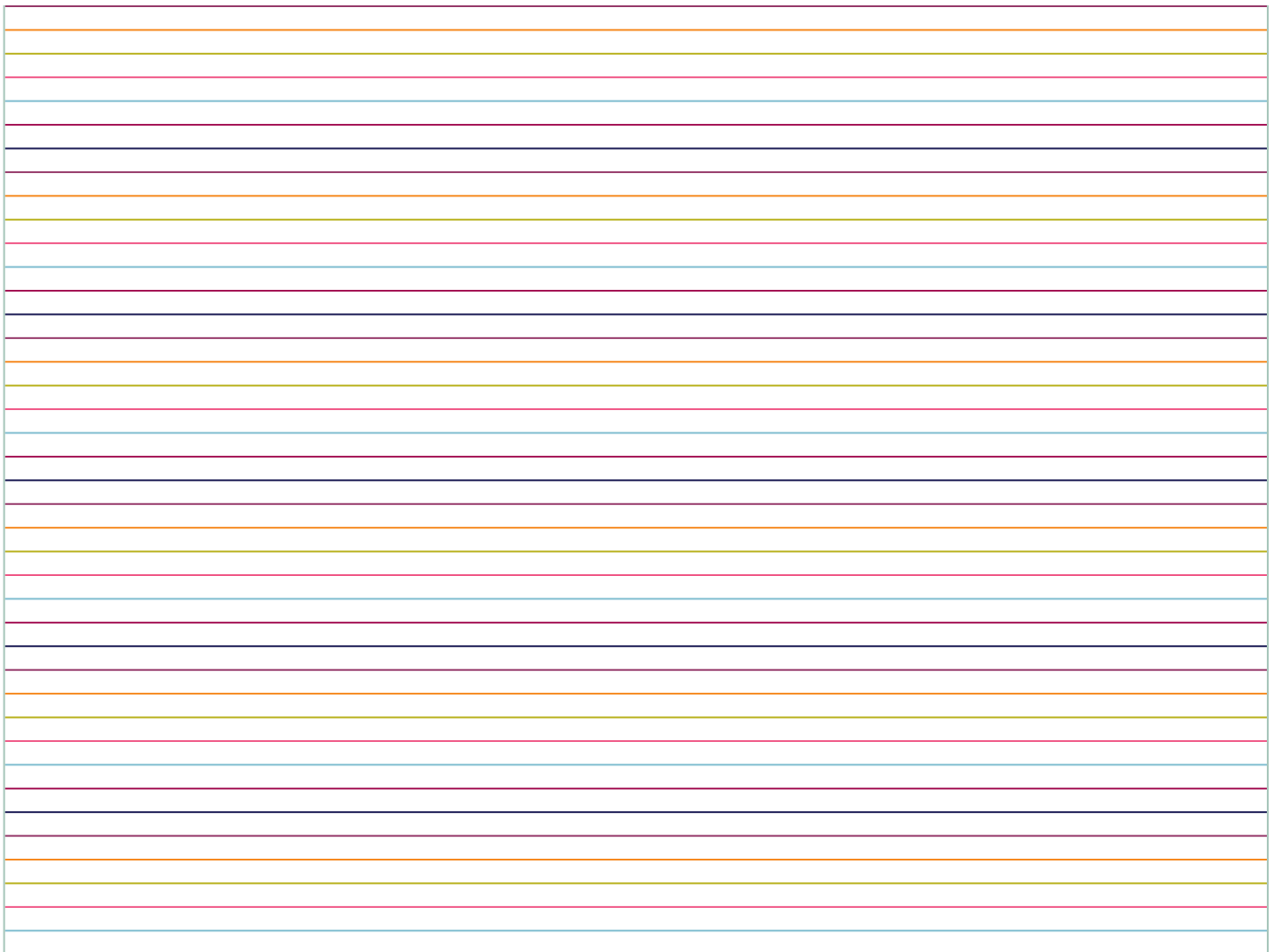
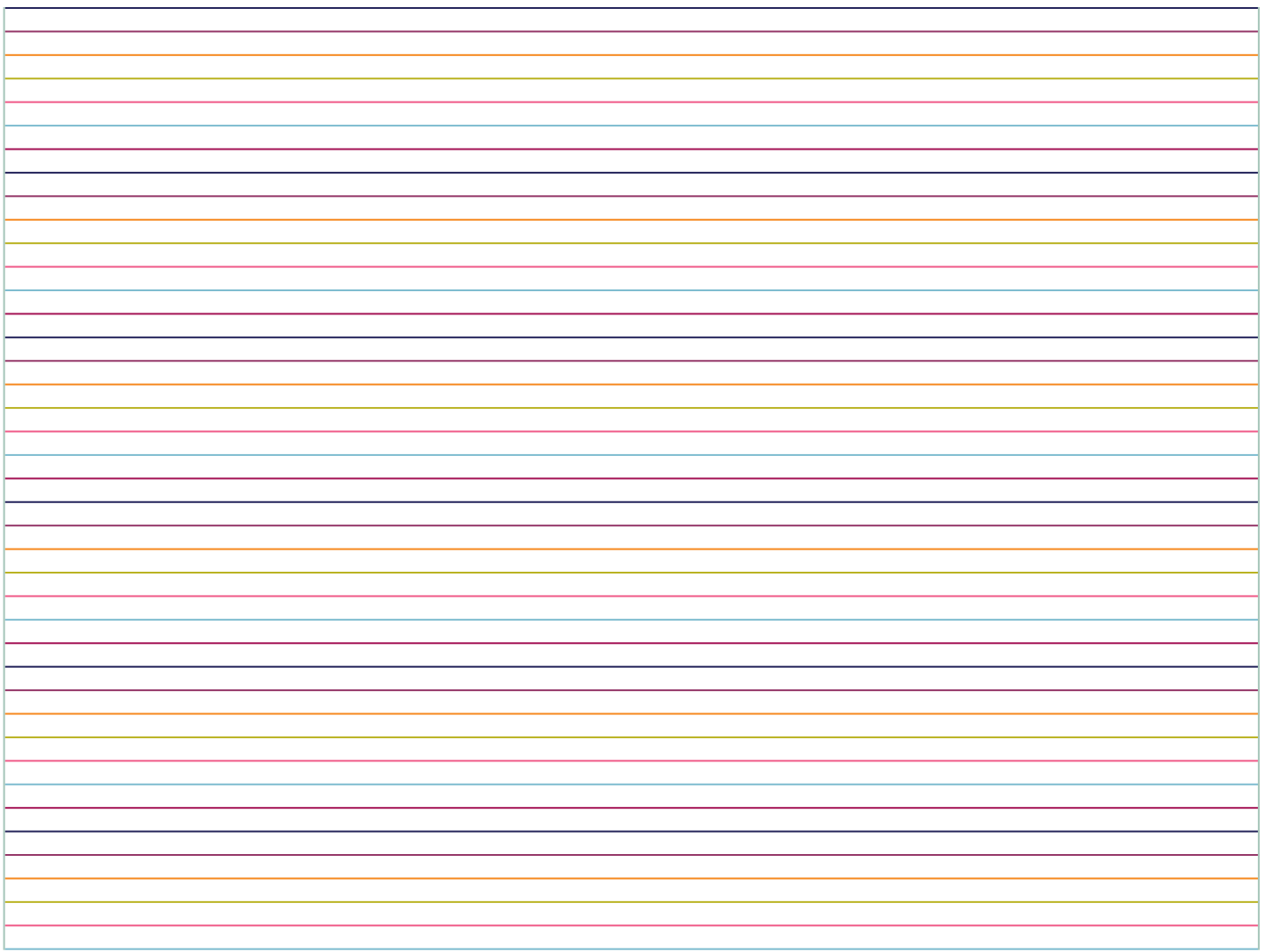

Copyright© PERL / Nuno Melo

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

Cut along the red line.

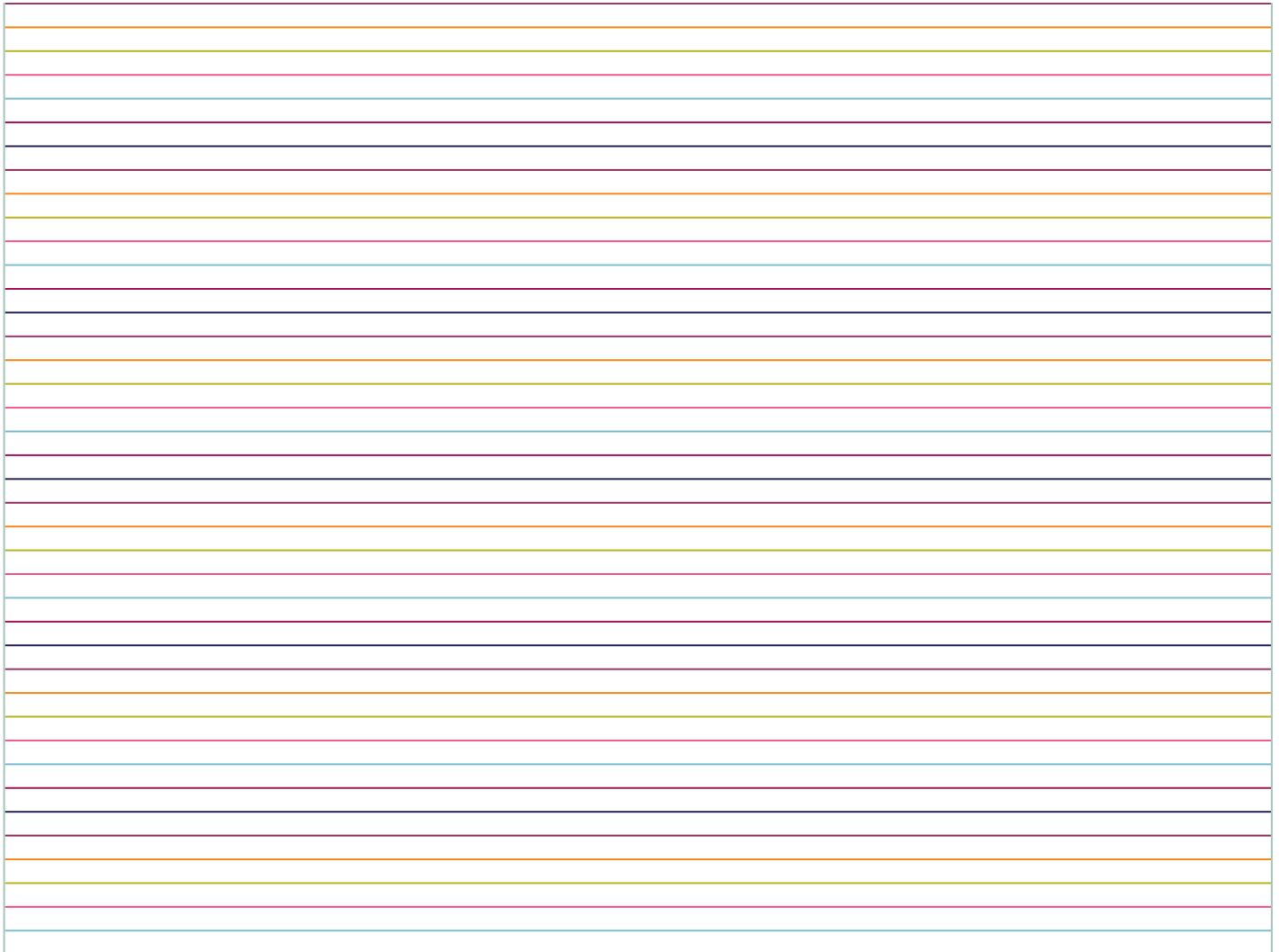
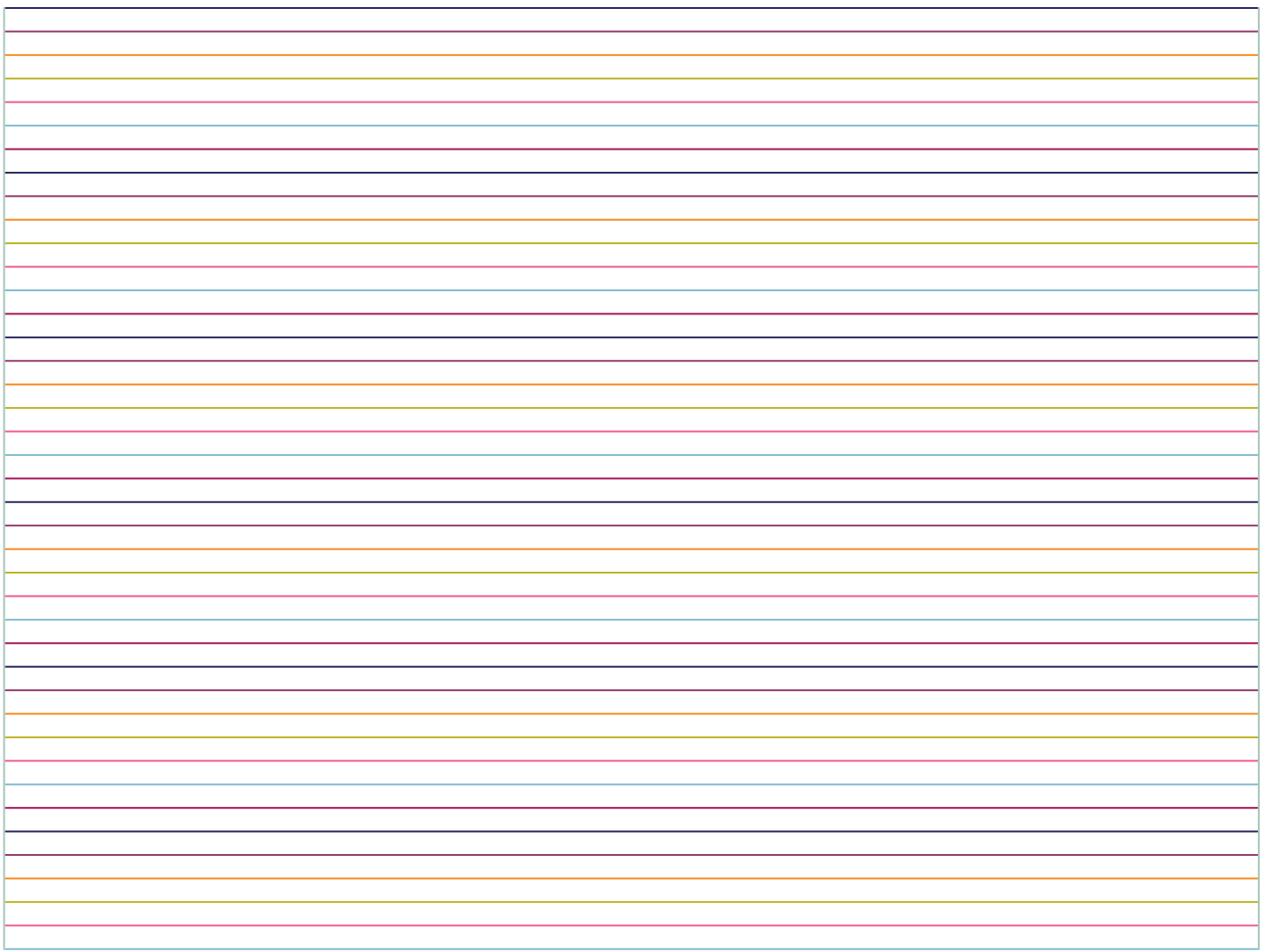
Cut along the red line.

Copyright© PERL / Lenka Muzickova

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Cut along the red line.

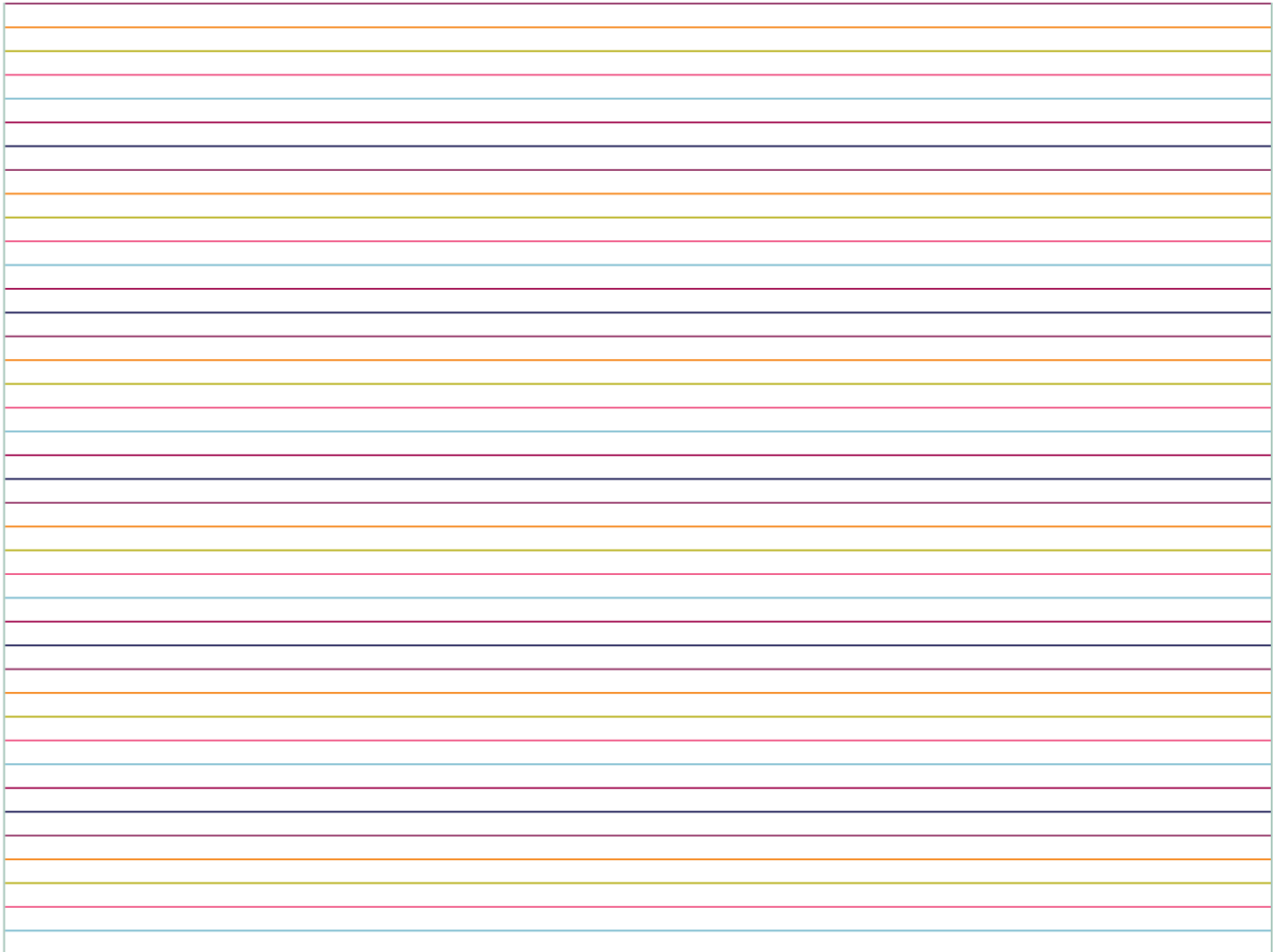
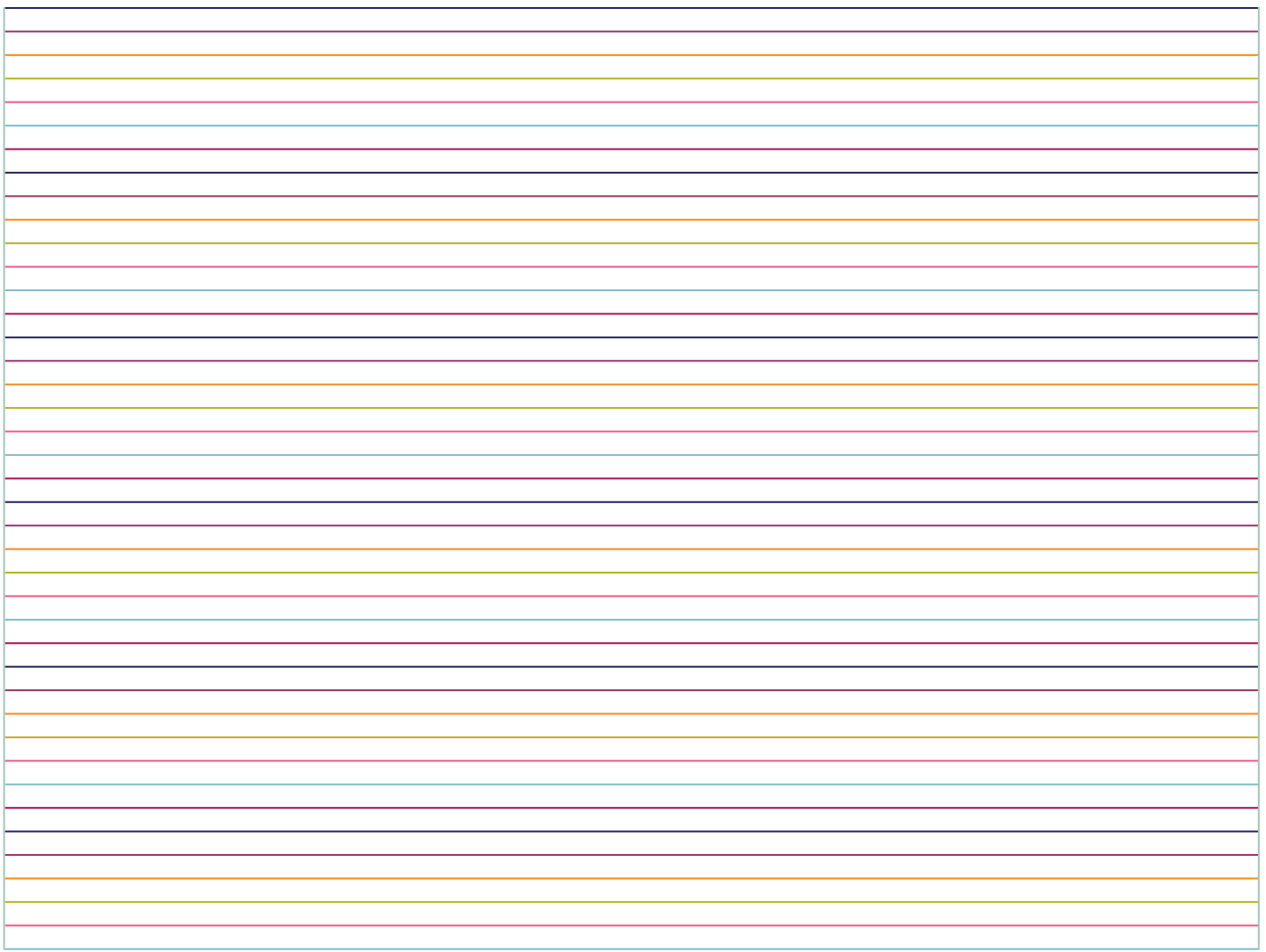

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Helen Maguire

Cut along the red line.

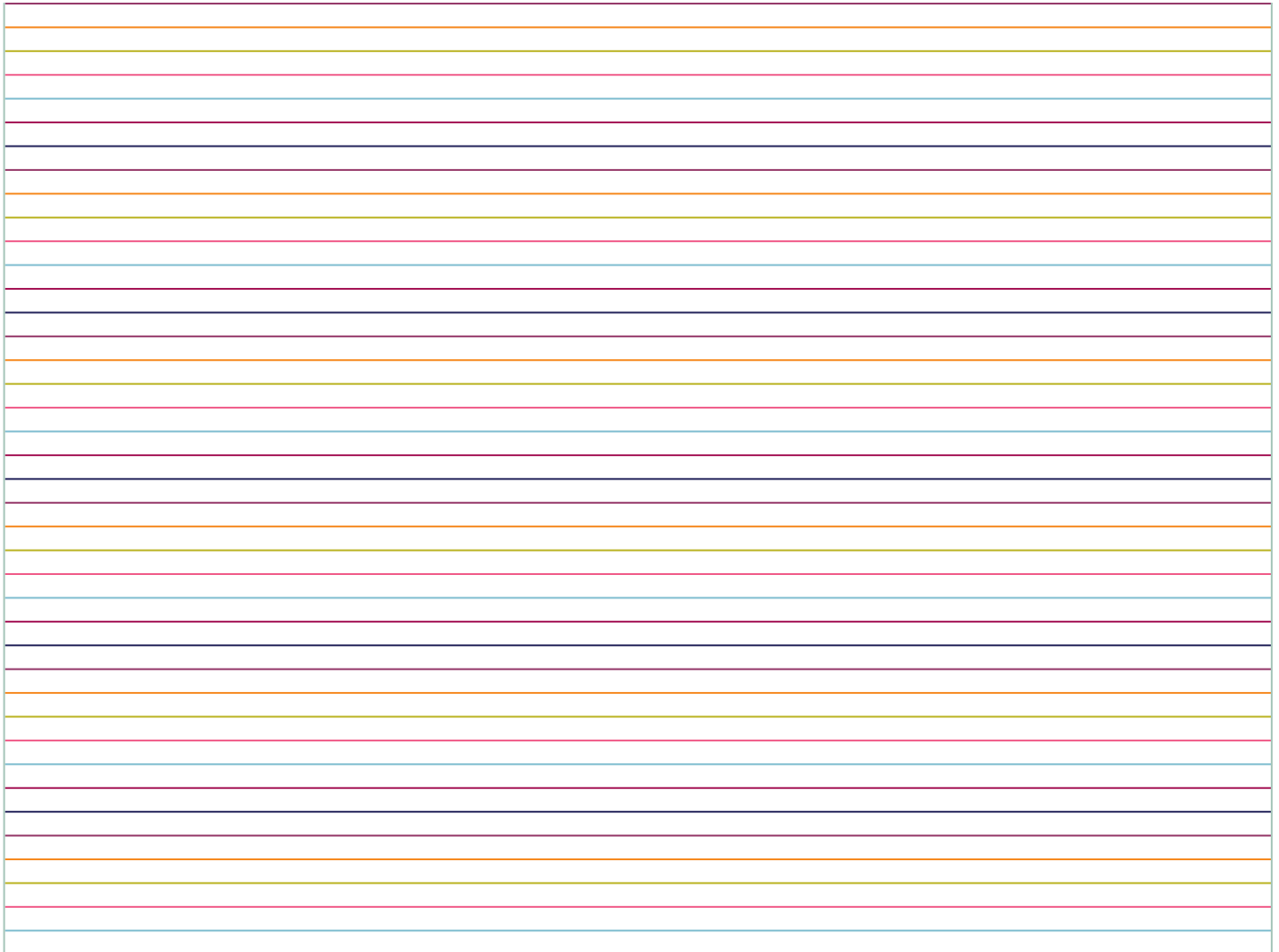
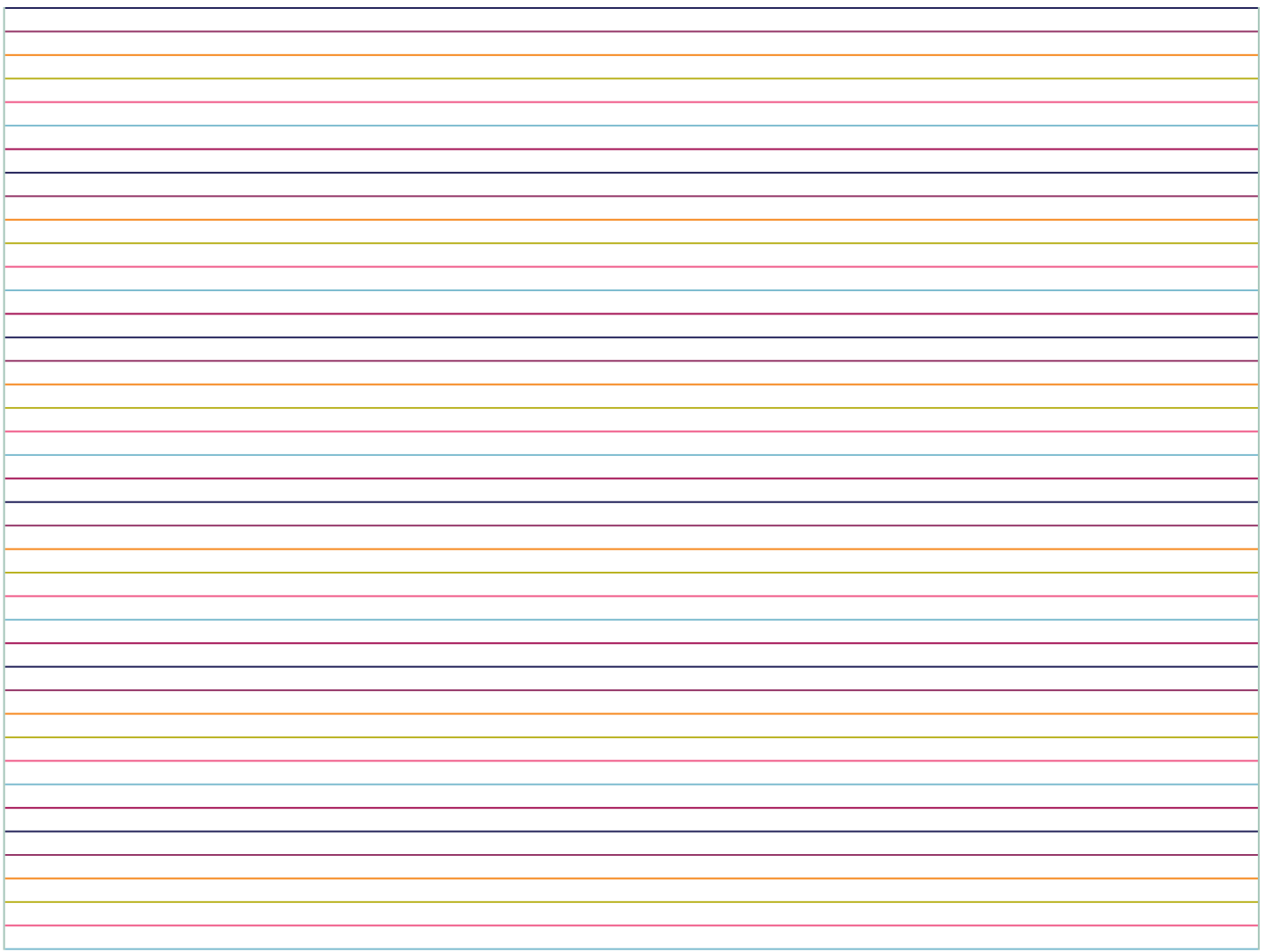
Copyright© PERL / Helen Maguire

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

Cut along the red line.

Cut along the red line.

Cut along the red line.

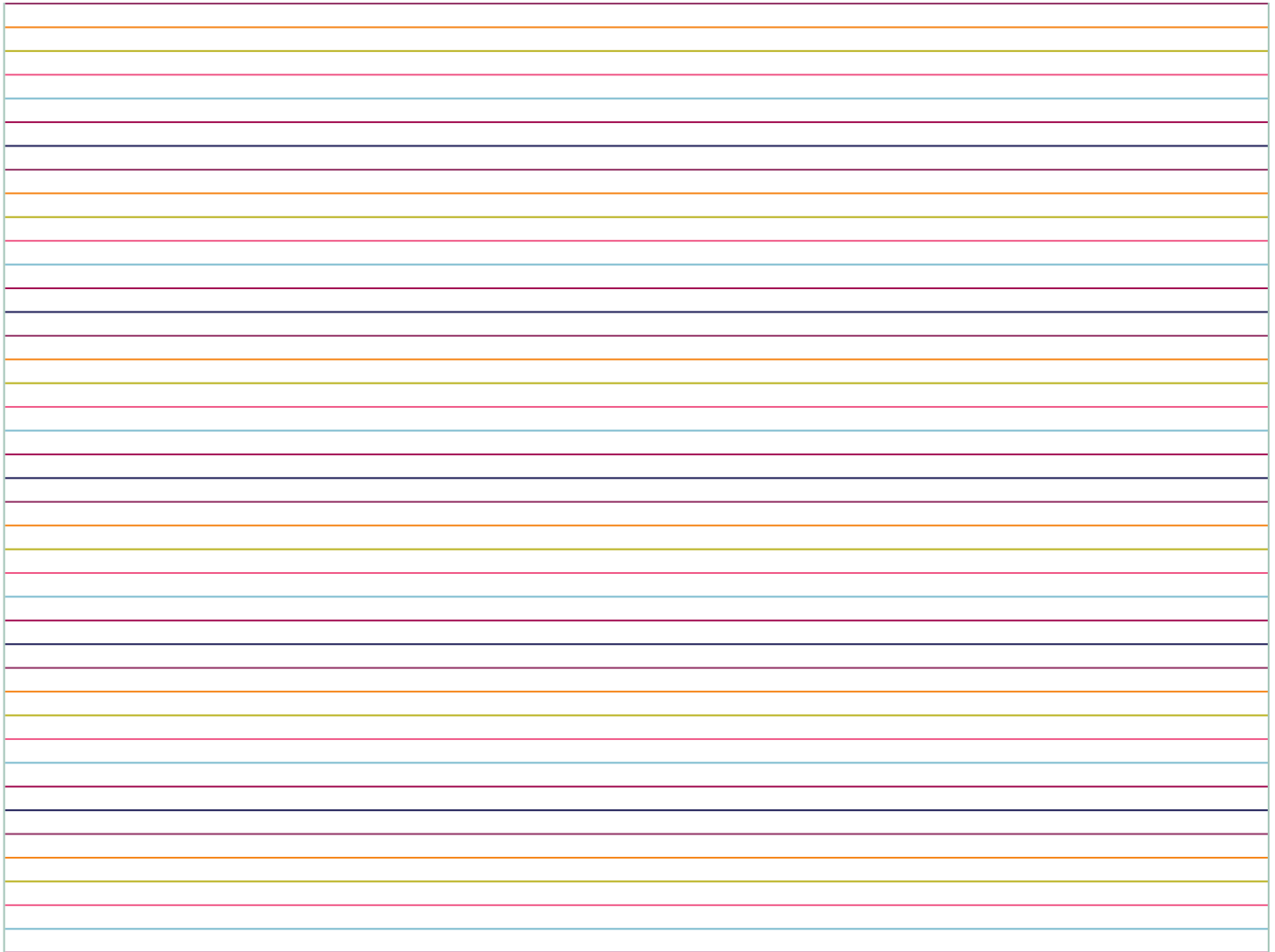
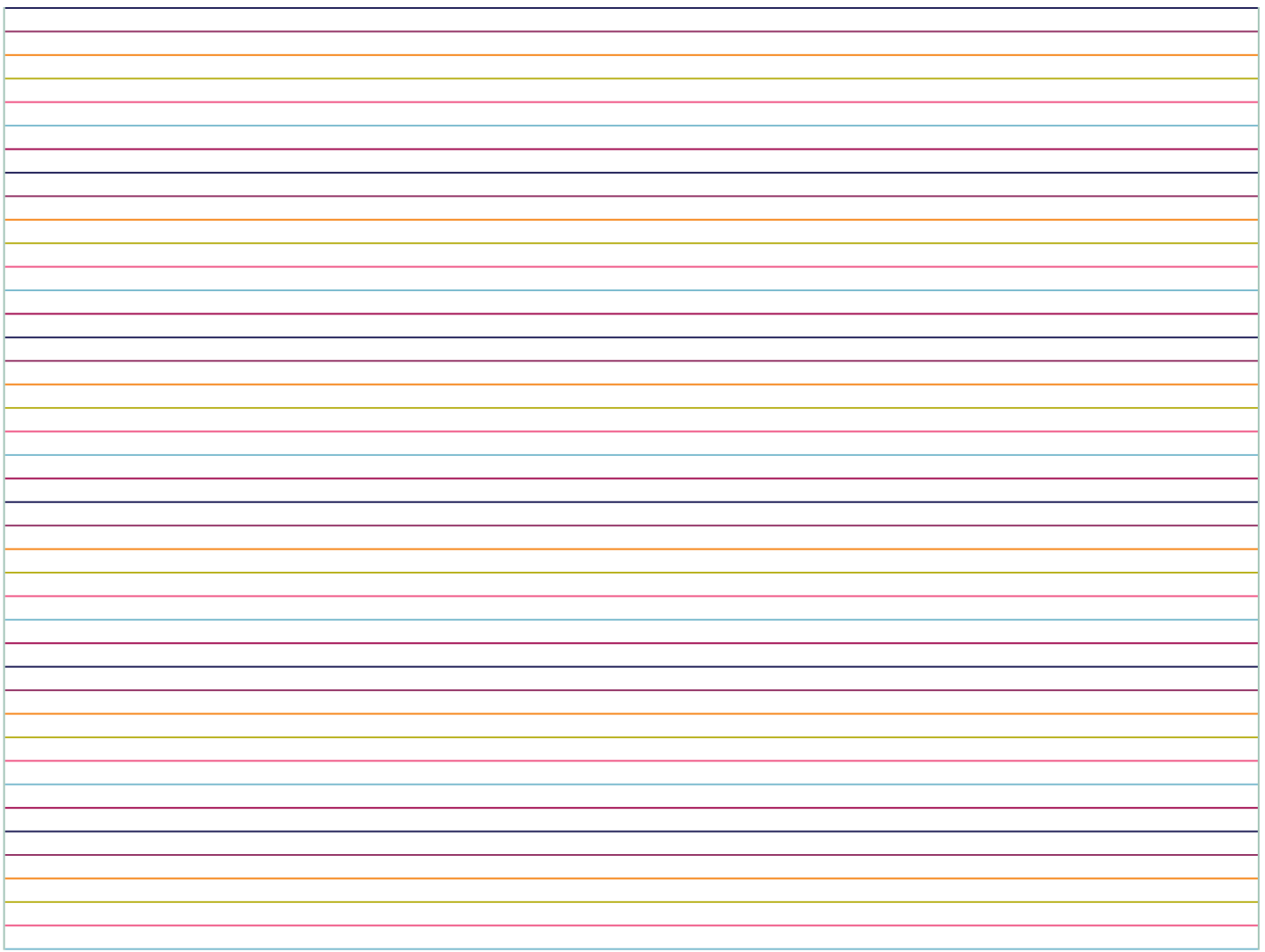

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

Cut along the red line.

Cut along the red line.

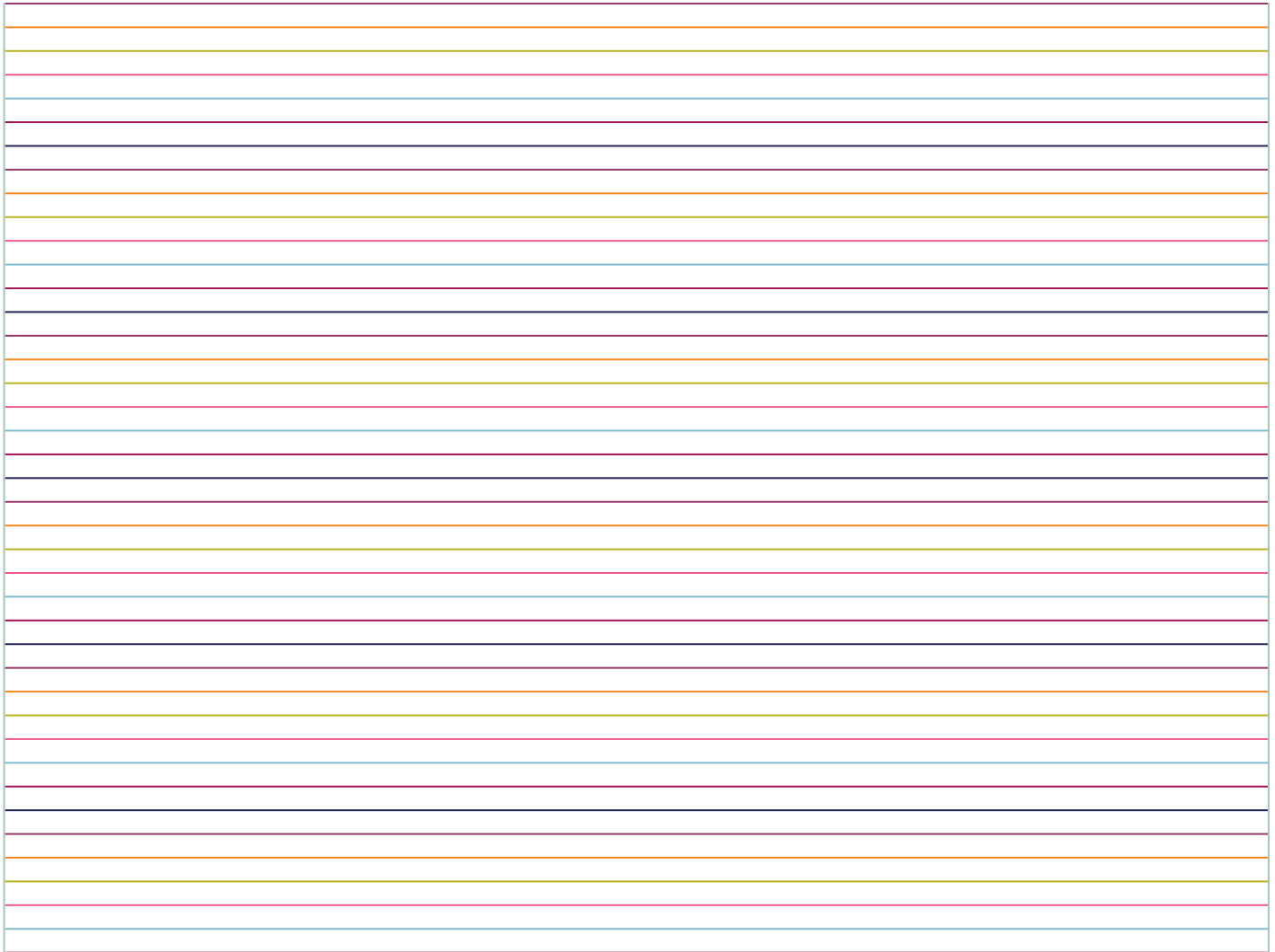
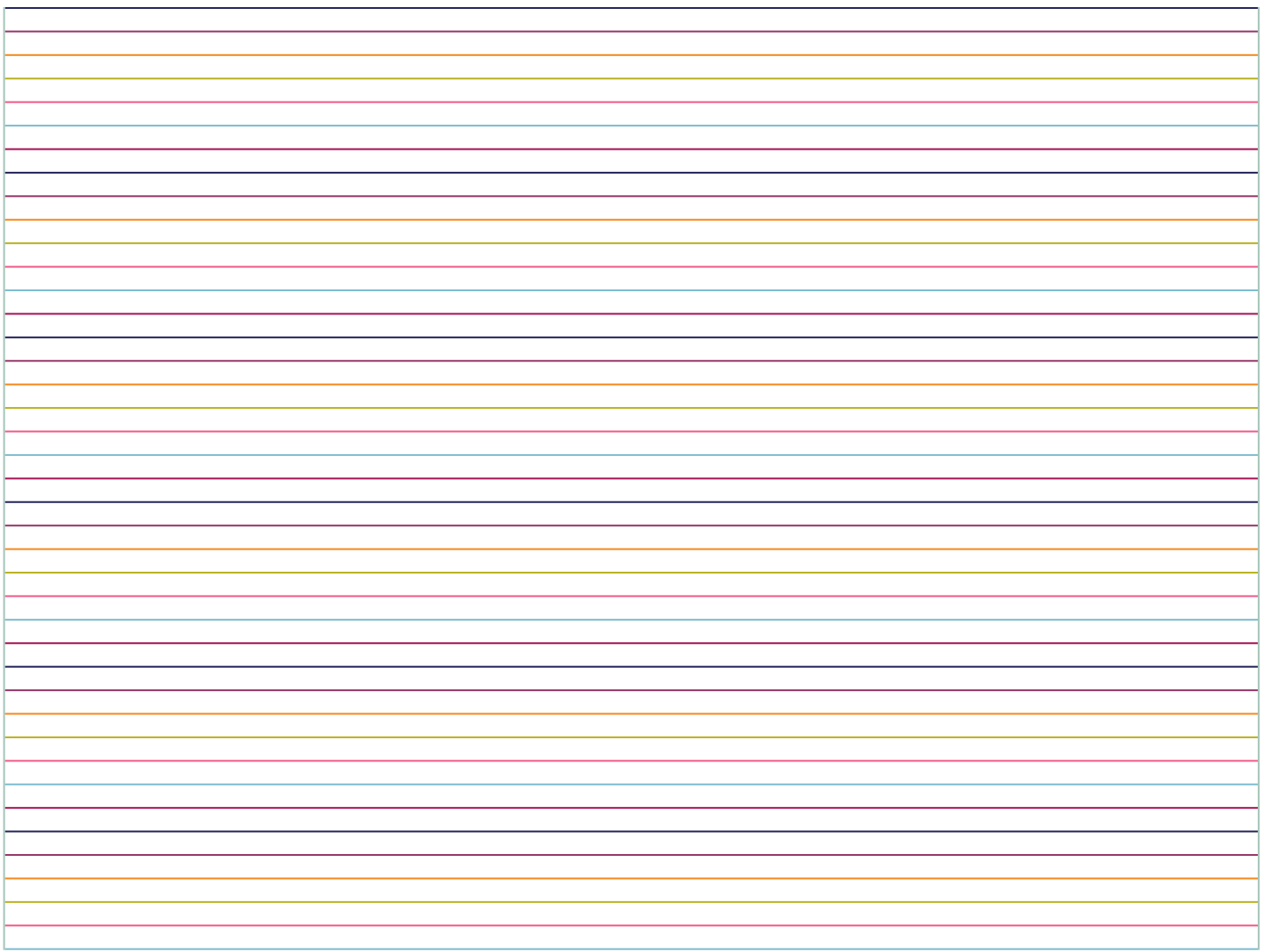

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Nuno Melo

Cut along the red line.

Cut along the red line.

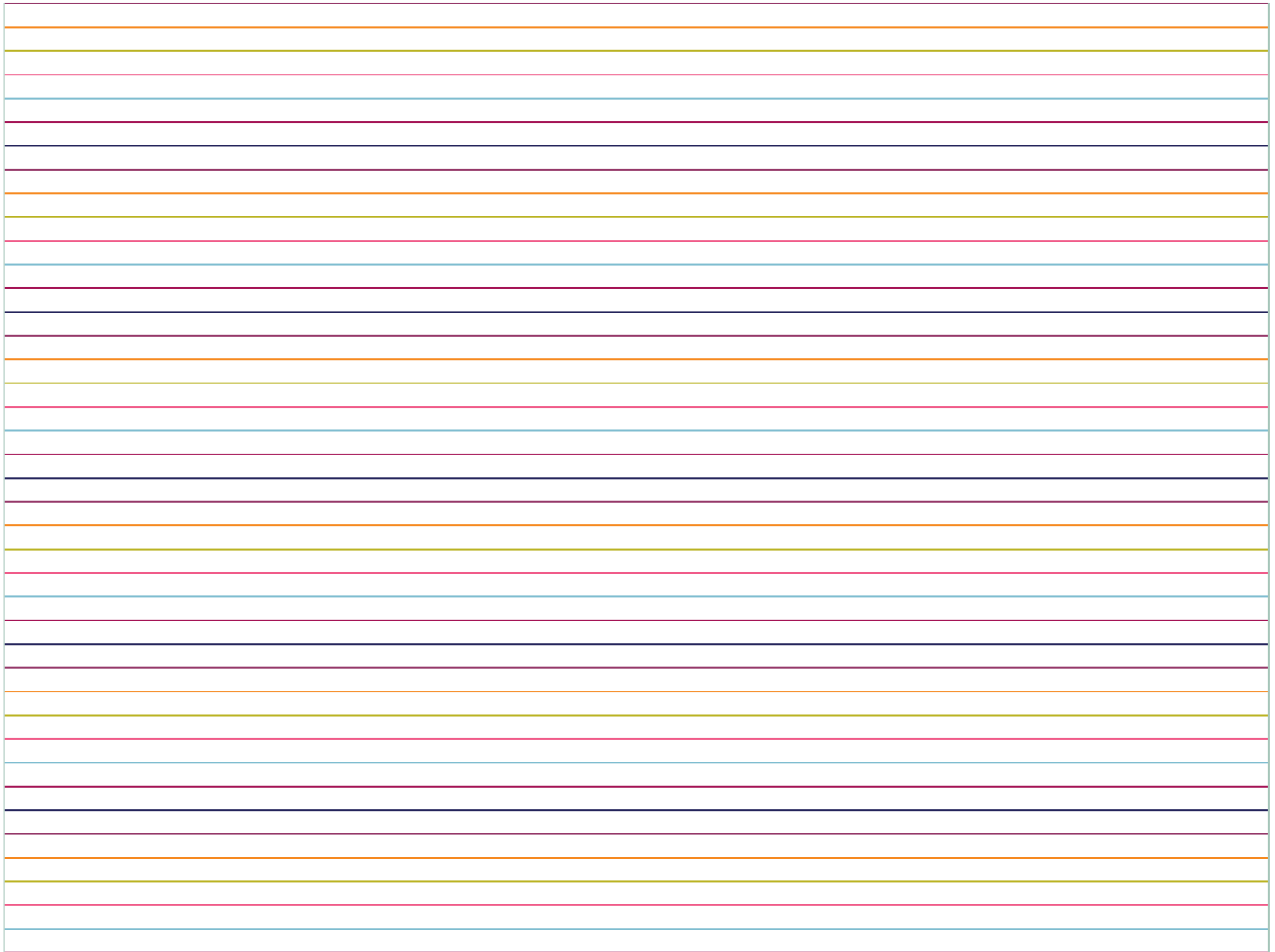
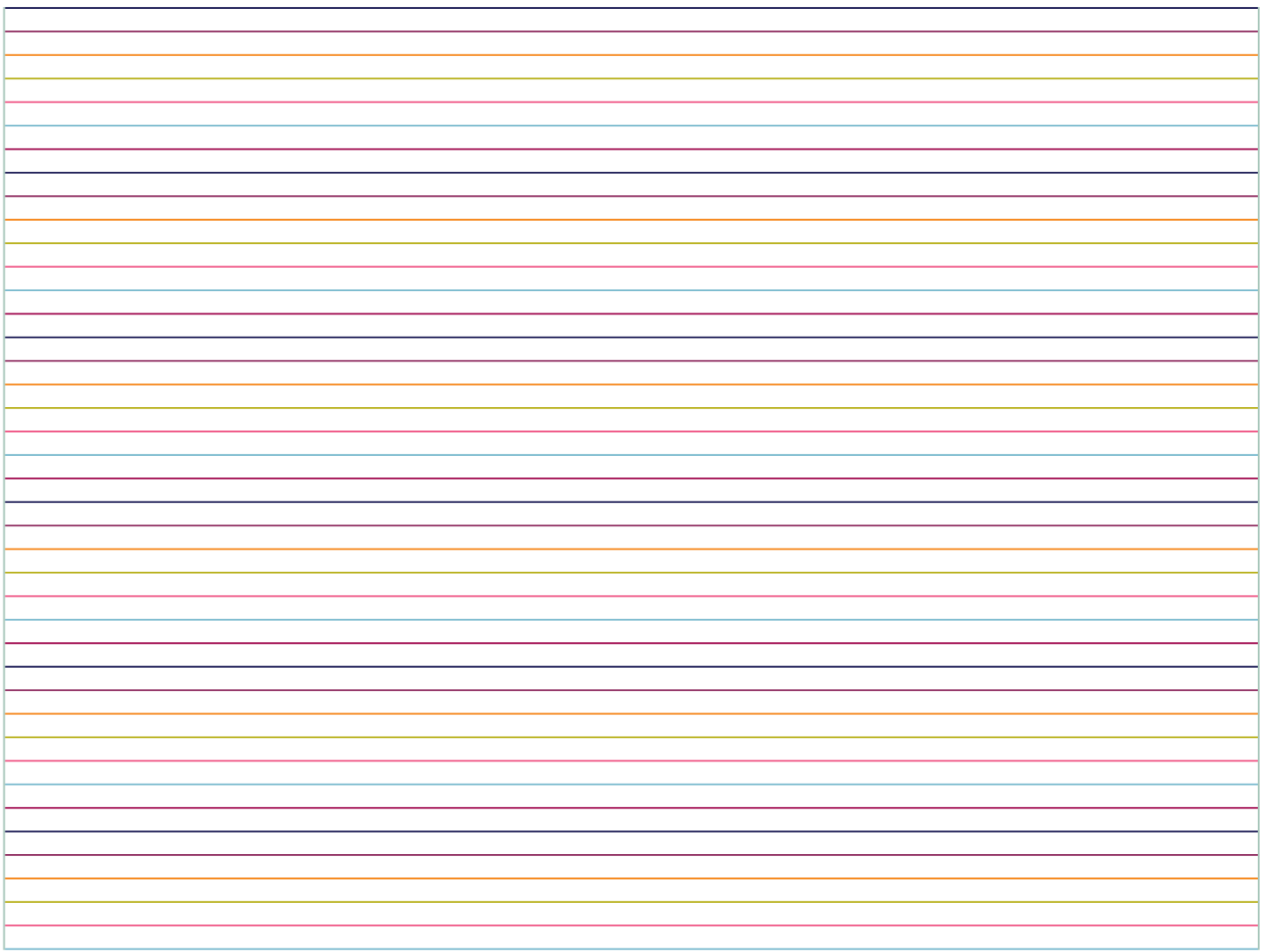

Copyright© PERL / Lenka Muzickova

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Ana Teodoro

Cut along the red line.

Cut along the red line.

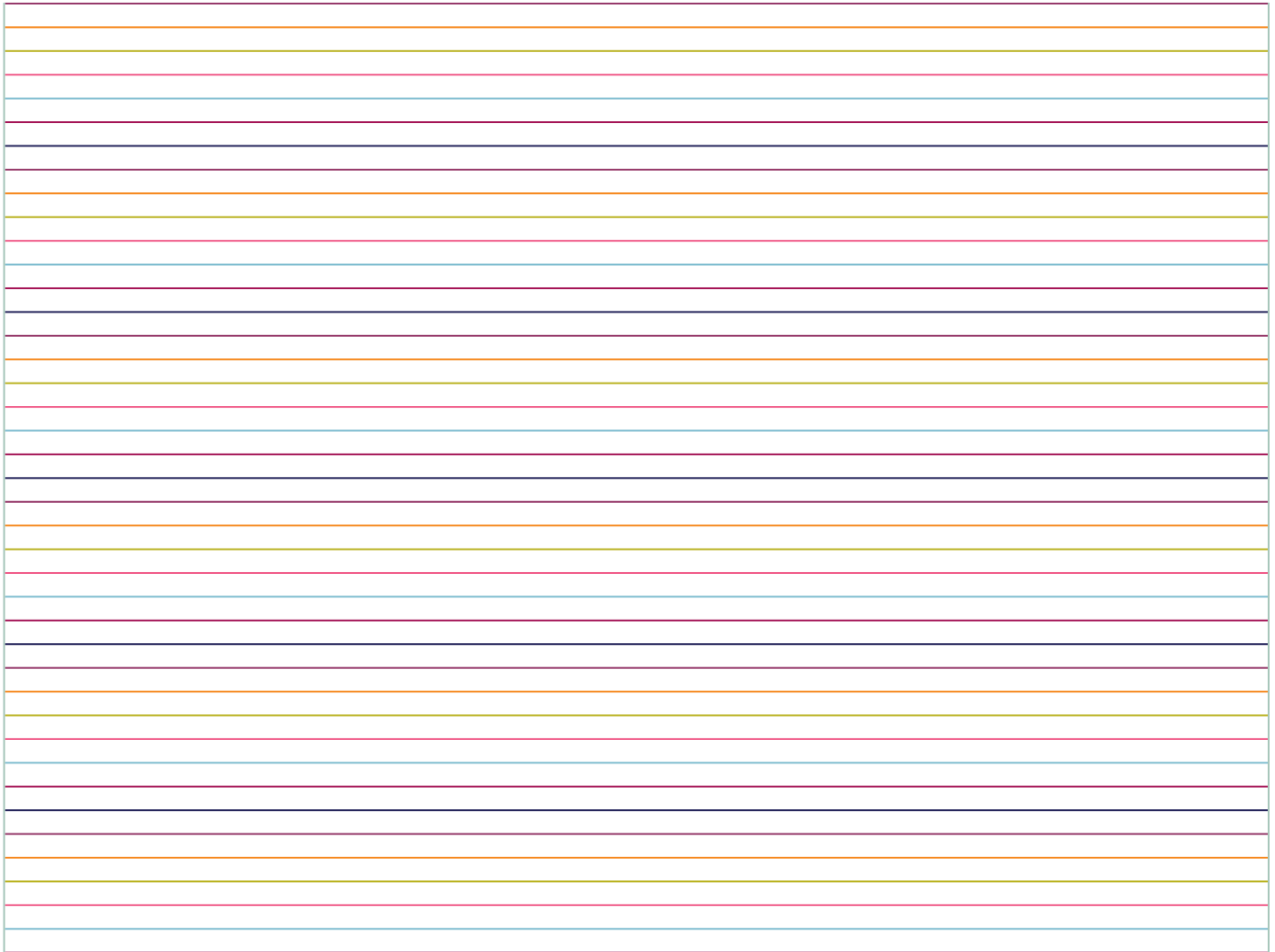
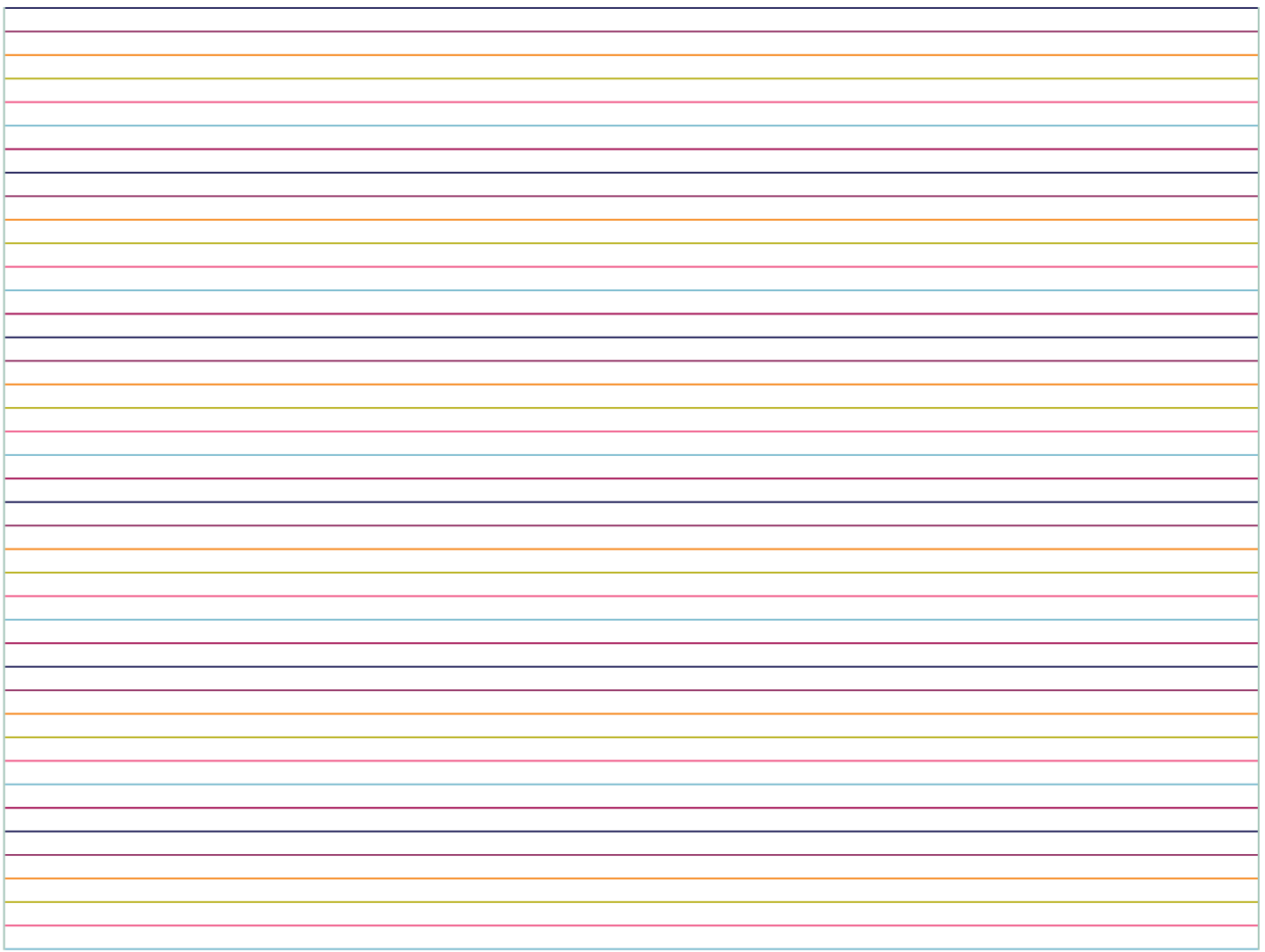

Copyright© PERL / Gregor Torkar

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Sacha Irene de Raaf

Cut along the red line.

Cut along the red line.

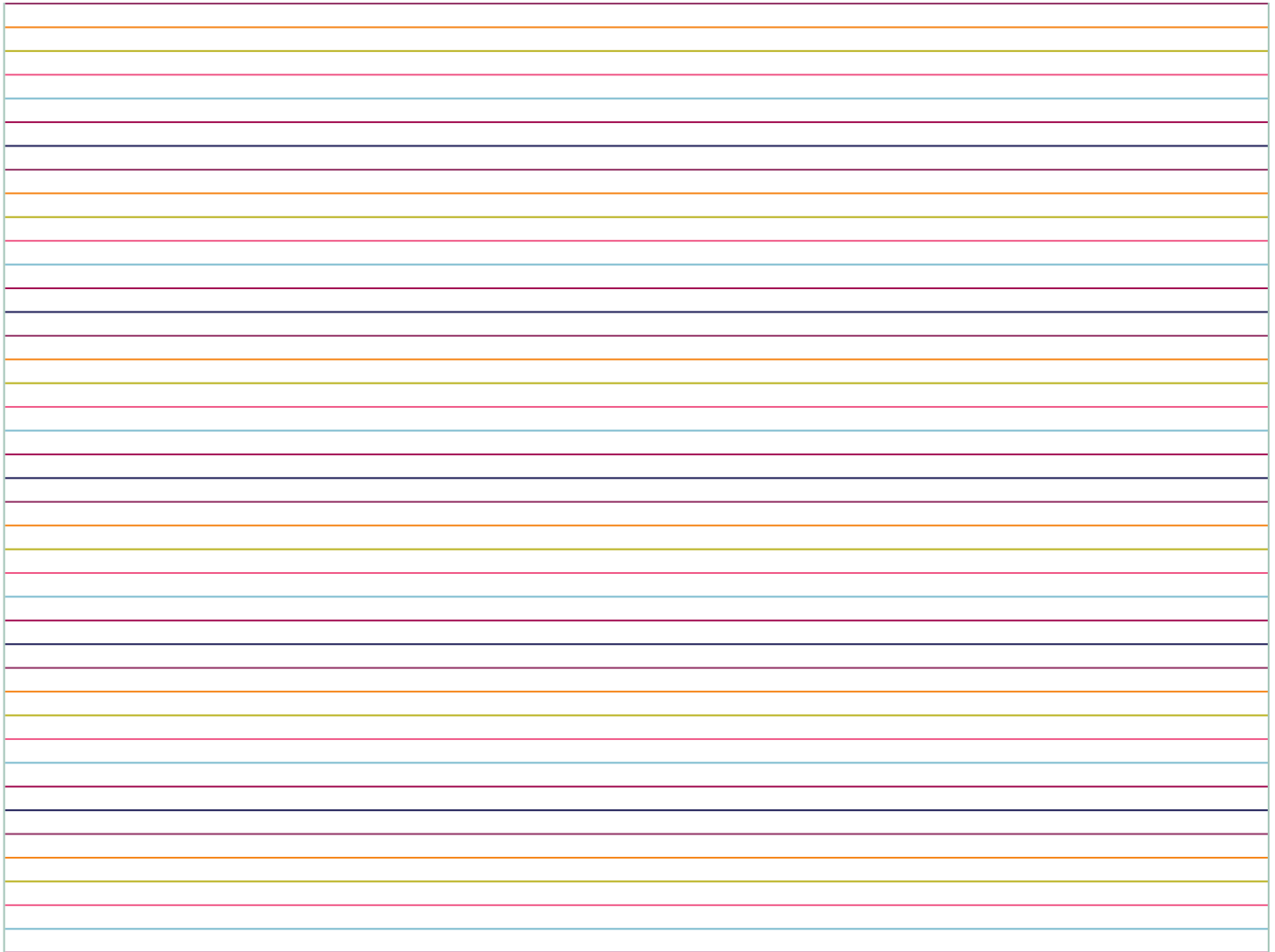
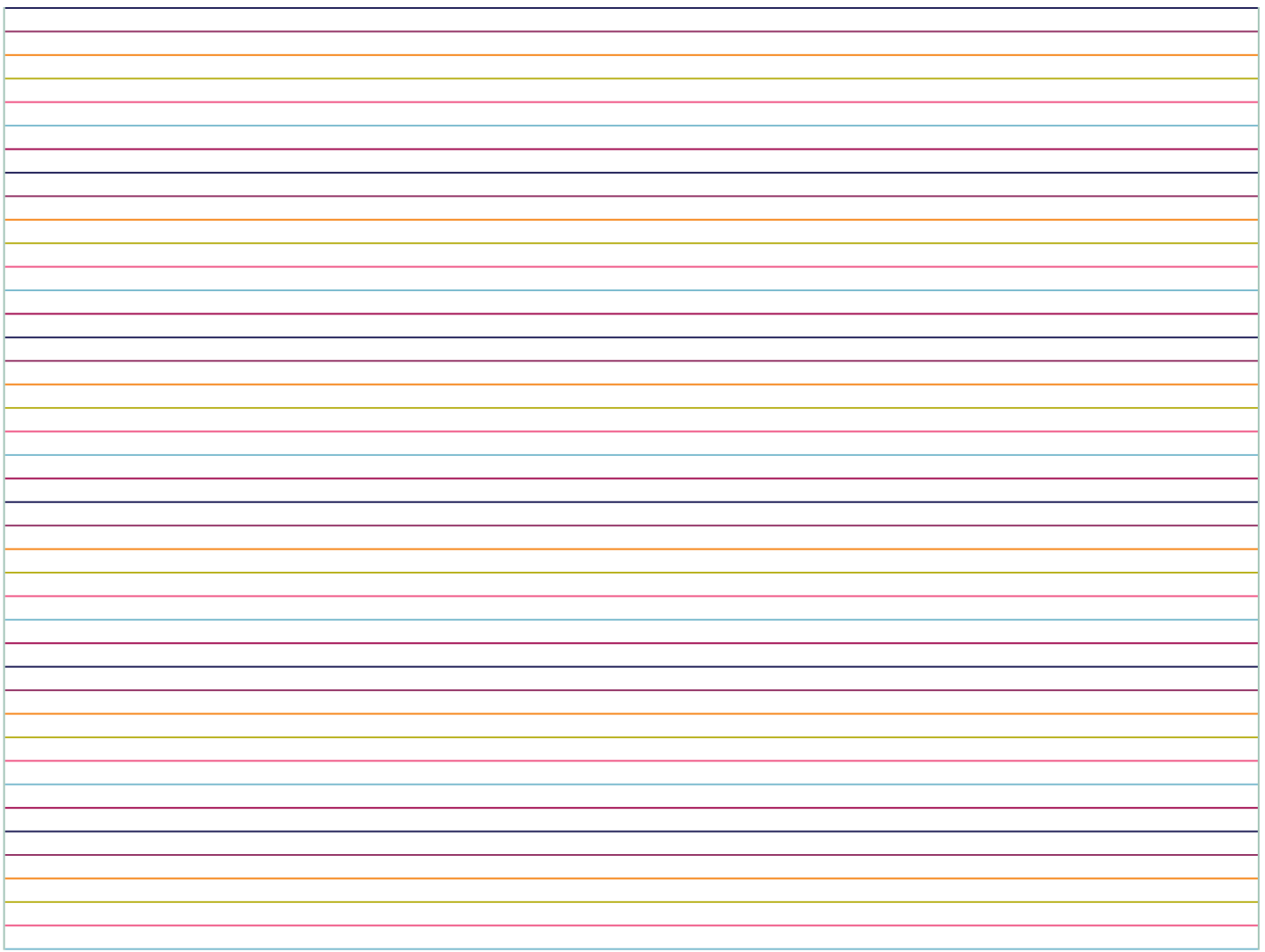

Copyright© PERL / Stephen Lawless

Cut along the red line.

Copyright© PERL / Hugo Agostinho

KILDER

- Birch, C. Hackler, M.A. Who Says: Essays on Pivotal Issues in Contemporary Storytelling (American Storytelling). Little Rock: August House, 1996.
- Egan, K. An Imaginative Approach to Teaching. San Francisco: Jossey-Bass, 2005.
- Gough, A., Sharpley, B. Educating for a sustainable future: A national environmental education for Australian schools. Carlton South, Vic: Curriculum Corporation for the Australian Government Department of the Environment and Heritage, 2005.
- Grumet, M.R. Restitution and Reconstruction of Educational Experience: An Autobiographical Method for Curriculum Theory. In Lawn, M. & Barton, L. (Eds) Rethinking Curriculum Studies: A Radical approach. London: Croom Helm, 1981.
- Nanson, A. Storytelling and Ecology: Reconnecting People and Nature through Oral Narrative. Pontypridd: University of Glamorgan Press, 2005.
- Ogle, D. K-W-L: A teaching model that develops active reading of expository text. The Reading Teacher. US: International Reading Association, 1986.
- United Nations Millennium Development Goals. <http://www.un.org/millenniumgoals/> (2.2.2014)

BILDER

Gregor Torkar (forside og bilder side 5, 7, 29, 31, 33, 35, 39, 43, 55), Hugo Agostinho (forside og bilder side 41, 45, 47, 49, 51, 57), Nuno Melo (forside og bilder side 35, 37, 41, 51), Lenka Muzickova (forside og bilder side 29, 37, 43, 53), Helen Maguire (45, 47), Sacha Irene de Raaf (forside og bilder side 39, 55), Abdi Ali Farhan og James Philip James (9), Stephen Lawless (57), Ana Teodoro (53), Vilja Dislera (forside og bilde side 33).

LIM INN EN KONVOLUTT HER TIL Å OPPBEVARE BILDENE I.

The Partnership for Education and Research about Responsible Living

PERL er et partnerskap mellom utdannere og forskere fra over 140 institusjoner i mer enn 50 land som jobber med å styrke individenes evne til å leve på ansvarlig og bærekraftig vis. PERL har nettverk i Europa, Asia, Latin-Amerika og Afrika.

PERL prosjektet koordineres av Høgskolen i Hedmark og ledes av en internasjonal styringsgruppe.

PERLs målsetning er å:

1. styrke enkeltmenneskers evne til å erkjenne sin rolle som aktive borgere og ta mer ansvarlige valg i dagliglivet.
2. påvirke regjeringer, bedrifter og skoler til å utdanne enkeltmennesker og gjøre bedre livsstilsvalg både tilgjengelig og mer attraktivt.

Mer informasjon kan finnes på www.livingresponsibly.org